

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav bohemistických studií

čeština pro cizince

Diplomová práce

Anastasia Tartakovskaya

SPOJOVACÍ VÝRAZY V MLUVENÉ A PSANÉ ČEŠTINĚ

Conjunctions in spoken and written Czech

Praha 2011

Vedoucí práce: Václav Cvrček, Ph.D.

Poděkování:

Děkuji za pomoc a veškeré rady svému vedoucímu práce Václavu Cvrčkovi, Ph.D. za podporu rodině a kamarádům.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Anastasia Tartakovskaya

V Praze dne.....

.....

ANOTACE

TARTAKOVSKAYA, A., *Spojovací výrazy v mluvené a psané češtině*

Univerzita Karlova v Praze Filozofická fakulta, 2011

Vedoucí práce: Václav Cvrček, Ph.D.

Počet stran: 66 + 6 přílohy

Klíčová slova: Spojovací výraz, spojka, psaná čeština, mluvená čeština, slovní spojení, Český národní korpus, podřadící spojovací výraz, souřadící spojovací výraz.

Spojovací výrazy v českém jazyce jsou dosud relativně málo popsána kapitola v příručkách a mluvnicích českého jazyka. Cílem práce je prozkoumat spojovací výrazy v mluvené a psané češtině, jejich použití v textech, spojení s jinými slovy, porovnat užití spojovacího výrazu v psané a mluvené češtině. Teoretický základ magisterské práce vychází z několika děl, která se věnují této problematice, ale osnovou práce je Český národní korpus, konkrétně korpusy SYN2005 a ORAL2008.

ABSTRACT

TARTAKOVSKAYA, A., *Conjunctions in spoken and written Czech*

Faculty of arts Charles University in Prague, 2011

Supervisor: Václav Cvrček, Ph.D.

Number of pages: 66 + 6 attachments

Key words:

Conjunctions, written Czech language, spoken Czech language, word link, Czech National Corpus, secondary linking conjunctions, co-coordinating linking conjunctions

Conjunctions in the Czech language are still relatively small chapter described in manuals and grammar books. The aim is to investigate connecting words in spoken and written language, their use in text and links with other words, compare the use of the coupling term in written and spoken Czech language. Theoretical basis for master's thesis is based on several works which are devoted to this issue, either in whole or in dealing with some of its parts. But the major outline of work is driven by the Czech National Corpus (hereafter CNC), namely the corpora SYN2005 and ORAL2008. First chapter deals with CNC and coupling expressions in general, second deals with secondary linking conjunctions, their use in text types and surrounding words. The content of the third chapter incorporates the connecting conjunctions.

Obsah

ÚVOD.....	8
I. ČESKÝ NÁRODNÍ KORPUS A ÚVOD DO SYSTÉMU SPOJOVACÍCH VÝRAZŮ	10
1.1 Český národní korpus	10
1.1.1 Korpus SYN2005	10
1.1.2 Korpus mluvené češtiny ORAL2008	11
1.2 Spojky.....	12
1.2.1 Spojky a spojovací výrazy (konjunkce)	12
II. SOUŘADICÍ SPOJOVACÍ VÝRAZY	14
2.1 Přehled nejužívanějších spojek.....	14
2.2. Slučovací spojky	15
2.2.1 a	15
2.2.2 i	17
2.2.3 ani	19
2.3. Odporovací spojky	20
2.3.1 ale.....	20
2.3.2 však	22
2.3.3 avšak	23
2.3.4 jenže	23
2.3.5 nýbrž.....	24
2.3.6 ovšem	25
2.4 Vylučovací spojky.....	25
2.4.1 nebo	25
2.4.2 či.....	26
2.5 Stupňovací spojky	28
2.5.1 dokonce	28
2.5.2 ba	28
2.6 Důsledkové spojky	29
2.6.1 tak	29
2.6.2 proto	31
2.6.3 tudíž	31
2.6.4 tedy	32
2.7 Důvodové spojky	33
2.7.1 neboť	33
2.7.2 vždyť	34
2.7.3 totiž	35
III. PODŘADICÍ SPOJOVACÍ VÝRAZY	36
3.1 Přehled... ..	36
3.2 Obsahové spojky.....	36
3.2.1 že.....	36
3.2.2 aby.....	37
3.2.3 jestli.....	39
3.2.4 zda.....	41
3.2.5 jak.....	41
3.3 Časové spojky	42
3.3.1 když.....	43

3.3.2 než.....	44
3.3.3 až.....	45
3.3.4 zatímco	46
3.3.5 dokud	47
3.3.6 jakmile.....	48
3.3.7 potom.....	49
3.3.8 co	49
3.4 Příčinné spojky	50
3.4.1 protože	52
3.4.2 jelikož	53
3.4.3 poněvadž	53
3.4.4 jestliže	54
3.4.5 pročež	55
3.4.6 byť	55
3.4.7 třebaže	56
3.4.8 pokud	57
3.4.9 kdyby	57
3.4.10 takže	58
3.4.11 ačkoliv.....	59
3.4.12 ačkoli	60
3.4.13 přestože.....	60
3.5 Způsobové.....	61
3.6 Srovnávací spojky	61
ZÁVĚR.....	62
BIBLIOGRAFIE	66
SEZNAM PŘÍLOH.....	67
Příloha I: Přehled spojek	68
Příloha II: Grafy	70
Příloha III: Přehled a pořadí spojek podle výskytu v textových typech.....	71

Přehled použitých zkratk:

<txttype> – typ textu

PUBLICISTIKA

MIS – rozmanité (efemera)

PUB – publicistika (noviny a neodborné časopisy)¹

ODBORNÁ LITERATURA

SCI – vědecko naučná literatura

POP – populárně naučná literatura, též profesní a zájmové časopisy

TXB – učebnice

ENC – abecedně, systematicky a jinak uspořádaná díla

ADM – administrativa

BELETRIE

NOV – román

COL – soubor povídek, jednotlivá povídka

FAC – literatura faktu

IMA – jiné imaginativní texty

VER – básně

SON – písně

SCR – dramatický text, scénář

ABS FQ – absolutní frekvence

REL FQ – relativní frekvence

ppm – (parts per million) – jednotka relativního počtu

---

¹ <http://ucnk.ff.cuni.cz/>.

ÚVOD

Spojovací výrazy v českém jazyce jsou v příručkách a mluvnicích českého jazyka dosud korpusově relativně málo popsána kapitola. Právě proto jsem se rozhodla zrovna pro toto téma.

Cílem práce je prozkoumat spojovací výrazy v mluvené a psané češtině, jejich použití v textech a spojeních s jinými slovy, porovnat užití spojovacího výrazu v psané a mluvené češtině.

Teoretický základ magisterské práce vychází z několika děl, která se věnují této problematice buď zcela, nebo se zabývají nějakou její částí, ale osnovou práce je **Český národní korpus**² (dále ČNK), konkrétně korpusy SYN2005 a ORAL2008. (viz. Kapitola I., podkapitola 1.1 Český národní korpus).

Práci jsem rozdělila do tří kapitol. V první pojednávám o ČNK a spojovacích výrazech obecně, druhá se zabývá podřadicími spojovacími výrazy, obsahem třetí kapitoly jsou souřadící spojovací výrazy.

Postup při napsání magisterské práce.

V korpusu SYN205 při vyhledávání najdeme v SYN2005: 122 419 382 pozic, z toho 7 859 300 spojek a v korpusu ORAL2008 1 349 536 pozic, z toho přibližně 64 200 spojek.

Postupovala jsem takto: V programu Bonito jsem vybrala výše zmíněné korpusy a do dotazového řádku zadala [tag=J.*]. Nejprve jsem z celého počtu spojek ze SYN2005 a ORAL2008 vybrala nejfrekventovanějších a nejzajímavějších padesát spojek (viz. příloha I: Přehled spojek). Nejzajímavější v daném případě jsou takové spojky, které se poměrně liší výskytem v mluvené a psané češtině, což můžeme pozorovat v grafech v příloze II.

Dále jsem rozdělila spojky na podřadící a souřadící. Každá spojka ještě patří do nějakého poměru. Spojky jsem popsala pomocí mluvnic, slovníků a příruček.

Výskyt v typech textů jsem charakterizovala za pomoci součtů absolutních frekvencí u publicistiky, u odborné literatury a u beletrie, dále vydělila celkovým počtem slov v daném žánru a výsledek vynásobila miliónem (vždy v textu je to tabulka „a“). Například výskyt spojky

---

² <http://ucnk.ff.cuni.cz/>

ani v publicistice jsem spočítala takto: součet txttype u publicistiky 40 501 jsem vydělila součtem počtů slov v txttype 39 715 260 a vynásobila 1 000 000, výsledek je 1 019,8 ppm. U beletrie jsem to vydělila součtem počtů slov v txttype 50 011 873 a u odborné literatury součtem počtů slov v txttype 32 692 249.

Dále jsem zjišťovala frekvenční distribuci dvou pozic – první pozice po spojce – Frekvenční distribuce +1 a pozice před spojkou – Frekvenční distribuce -1. Nejzajímavější případy uvádím v tabulkách v textu. Tabulky mají tři sloupce: První sloupec ukazuje slovo kolem spojky, druhý sloupec absolutní frekvenci a třetí sloupec relativní frekvenci.

Relativní frekvenci jsem vždy spočítala takto: absolutní frekvenci spojky jsem vydělila celkovou velikostí korpusu 122 419 382 u SYN2005 a 1 349 536 u ORAL2008 (v programu Bonito jsem vybrala výše zmíněné korpusy a do dotazového řádku zadala ".*") výsledek jsem vynásobila 1 000 000 – dostala jsem relativní frekvenci. Díky tabulkám vidíme, které slovo se s danou spojkou nejčastěji používá, jaké slovní spojení vzniká. Můžeme porovnat využití dané spojky v mluvené a psané češtině, což je cílem diplomové práce.

I. ČESKÝ NÁRODNÍ KORPUS A ÚVOD DO SYSTÉMU SPOJOVACÍCH VÝRAZŮ

1.1 Český národní korpus

Český národní korpus je soubor počítačově uložených textů (v případě mluveného jazyka – přepisů záznamu mluvy), který primárně slouží k jazykovému výzkumu. S pomocí speciálního vyhledávacího programu je možné vyhledávat slova a slovní spojení v kontextu a zjistit jejich frekvenci v korpusu i původní textový zdroj. U některých korpusů lze vyhledávat i podle slovních druhů.

ČNK je akademický projekt zaměřený na budování rozsáhlého počítačového korpusu především psané češtiny. Pracuje na něm **Ústav Českého národního korpusu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (ÚČNK)**. Od svého založení roku 1994 má ÚČNK na starosti budování ČNK, jeho rozvoj a rovněž činnosti související, zvláště v oblasti výuky a pěstování oboru korpusová lingvistika.³

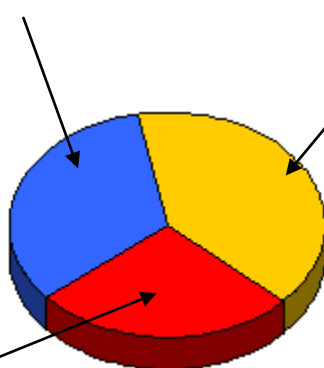
1.1.1 Korpus SYN2005

Korpus SYN2005 je synchronní reprezentativní korpus současné psané češtiny, obsahující 100 milionů textových slov. **Reprezentativnost korpusu SYN2005** se opírá o nový výzkum recepce psaného jazyka.

Složení korpusu SYN2005: Publicistika 33 %

Beletrie 40 %

Odborná literatura 27 %

³<http://ucnk.ff.cuni.cz/>.

V odborné literatuře je tedy 32692249 slov, v publicistice 39 715 260 slov a v beletrii 50 011 873 slov. V korpusu SYN2005 jsou již veškeré relevantní informace o textu (autor, název, nakladatel, rok vydání atd.) k dispozici přímo prostřednictvím korpusového manažeru Bonito.

1.1.2 Korpus mluvené češtiny ORAL2008

Korpus ORAL2008 představuje v rámci projektu ČNK v pořadí již čtvrtý korpus mluvené češtiny. Zachycuje stejně jako ORAL2006 mluvu ve výhradně neformálních situacích. Jde o první mluvený korpus ÚČNK, který je plně vyvážený v základních sociolingvistických kategoriích mluvčích (pohlaví, věková skupina, výše dosaženého vzdělání a oblast pobytu v dětství).

Korpus je sestaven z přepisů 297 nahrávek, které byly v letech 2002–2007 pořízeny na různých místech po celém území Čech (tj. ne Česka). Zachycují autentickou mluvenou češtinu v přirozeném prostředí na území tradičně vymezovaném jako oblast českých nářečí v užším smyslu. Vzhledem k postupu nivelizačních procesů jde v projevech nejčastěji o obecnou češtinu a její regionální varianty. Všem nahrávkám je společné to, že byly pořízeny výhradně v neformálních situacích, mluvčí se vzájemně znali a měli k sobě přátelský vztah. Mluvčí nebyli předem informováni o účelu nahrávání, ten jim byl sdělen až po ukončení nahrávání. Všichni následně souhlasili s použitím nahrávky pro potřeby ČNK. Nahrávky pro ORAL2008 představují 6 883 minut, tj. téměř 115 hodin, a v jejich rámci byly zaznamenány projevy 995 mluvčích. Celý korpus zahrnuje 1 000 097 slov.

Pořizování nahrávek, jejich přepisování a označování probíhalo v souladu s obecnými zásadami uplatňovanými při přípravě všech předchozích mluvených korpusů v rámci ČNK.

Tento korpus je plně vyvážený s ohledem na základní čtyři sociolingvistické kategorie mluvčích. Znamená to, že přepisy nahrávek byly do korpusu ORAL2008 vybrány tak, aby všechny hodnoty základních sociolingvistických kategorií mluvčích byly zastoupeny přibližně stejným počtem slov. Přibližně čtvrtinou slov jsou zastoupeny hodnoty kategorie oblast pobytu v dětství, tj. oblasti středočeská, severovýchodočeská, jihozápadočeská a české pohraničí, přičemž přechodná oblast česko-moravská je zařazena pouze doplňkově.⁴

---

⁴<http://ucnk.ff.cuni.cz/>.

1.2 Spojky

Tradičně se slovních druhů rozeznává deset. Dělí se do dvou skupin. Do skupiny ohebných se zařazují slova, která se skloňují (podstatná jména, přídavná jména, zájmena, číslovky), a slova, která se časují (slovesa). Do skupiny neohebných se zařazují slova, která svůj základní tvar nemění (příslovce, předložky, spojky, citoslovce, částice).

1.2.1 Spojky a spojovací výrazy (konjunkce)

Spojky spojují věty nebo jejich části, tj. vyjadřují mezi větami nebo jejich částmi (větnými členy) vztah, a to buď vztah koordinační (pak jsou nazývány spojkami souřadícími), nebo vztah subordinační (pak jsou nazývány spojkami podřadícími).

Jde o slova neplnovýznamová, syntakticky nesamostatná. Jako slova neohebná se ani neskloňují, ani nečasují a jejich podoba se nemění (až na spojky *aby*, *kdyby*, jež jsou spjaty s časováním slovesa v kondicionálu).

Jednoslovných spojek je v jazyce omezené množství (ne více než 2000 různých slov). Vzhledem ke své funkci jsou však slovním druhem velmi často užívaným (na text o délce 1000 slov připadá v průměru téměř 80 spojek).⁵

Struktura spojek

Podle struktury můžeme rozlišovat spojky jednočlenné nebo vícečlenné (spojkové výrazy). Ty někdy nebývají zařazovány do slovního druhu spojek, svojí funkcí sem však patří.

Jednočlenné spojky

Spojky jsou nejčastěji jednočlenné, tvořené jedním slovem (*a*, *že*, *když*). K těm nejfrekventovanějším patří: *a*, *že*, *i*, *ale*, *aby*, *když*, *však*, *nebo*, *ani*, *či*, *protože*, *pokud*, *proto*, *až*, *kdyby*, *zda*, *zatímco*, *neboť*, *jestli*, *přestože*, *jenže*, *avšak*, *ačkoliv*, *jestliže*, *bud'*, *aniž*, *dokud*, *nýbrž*, *byť*, *jakmile*, *ovšem*, *tudiž*, *zato*, *ač*, *jelikož*, *coby*, *aneb* atd.⁶

Vícečlenné spojky

Vícečlenné spojky jsou tvořeny více slovy a v jazyce se vyvíjejí v důsledku snahy vyjadřovat stále přesněji vztahy mezi větami a větnými členy, které není možné jednoslovnými

---

⁵ Cvrček, V. a kol.: Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010, s.290.

⁶ Cvrček, V. a kol.: Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010, s.290.

spojkami postihnout tak precizně. Vícečlenné spojky se dají rozdělit do tří skupin, které zahrnují spojky souřadící i podřadící:

1) **Spojkové skupiny**, tvořené více slovy a vyskytující se na začátku věty, kterou uvozují. Patří mezi ně: *ba i; a jelikož; a proto; jakož i; ba dokonce; natož pak; jako kdyby; ba ani; a přestože; a třebaže; a tudíž; tudíž i; zato však; ale zato; i když* apod.

2) **Korelativní spojky**, které jsou zastoupeny zájmenem nebo příslovcem na konci jedné věty a spojkou za čárkou na začátku věty druhé. Jsou to např.: *tak, aby; dříve, než; kromě toho, že; kvůli tomu, že; místo toho, aby; namísto toho, aby; navzdory tomu, že; proto, že; tak dlouho, dokud; vzdor tomu, že; poté, co; natož, aby; místo (toho), aby; potom, co* atd.

3) **Vícedílné spojky**, které tvoří spojkové dvojice, které stojí většinou na začátku obou spojovaných vět nebo před spojovanými větnými členy; nejčastějšími jsou: *ani, ani; bud', nebo; jednak, jednak; jak, tak; nejen, ale i* apod.

Nejfrekventovanější vícečlenné spojky (dvojice): *i když, ale i, a že, a když, a proto, a tak, že i, ale když, že když, a jako, a pokud, jako kdyby, jako když, a ani, a protože, i kdyby, ale ani, že pokud, tak i, ale že, a aby, a jestli, že ani, a tudíž*; (trojice): *a i když, že i když, a i kdyby, ale i když, a tudíž i, ale i kdyby, a tak když, ale i jako, a proto i, a že i, že i kdyby, a že když, i když ani, protože i když, a že ani, a ovšem i, takže i když, a i kdybych, a že tudíž, a že proto, a tudíž ani, a že kdyby, a proto ani*; (čtveřice): *a že i když, a že i kdyby, a tak i když, ač ačkoliv a když, ačkoliv a když ale, a že ani jako, a že proto i, a tudíž i jako, a jako když ani, a tudíž že ani, že i když jako, a i když jako, a proto než abych* apod.⁷

---

⁷ Cvrček, V. a kol.: Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010, s. 290.

II. SOUŘADICÍ SPOJOVACÍ VÝRAZY

Pro každý spojovací výraz je na základě formálních a sémantických kritérií určeno, zda je souřadicí nebo podřadicí. Jádrem souřadicích spojovacích výrazů jsou souřadicí spojky.

Sémantika spojek je velice abstraktní, proto se spojky velmi často kombinují s dalšími výrazy, zejména s příslovci a částicemi. Tím se sémantika spojek konkretizuje a modifikuje. Kombinováním souřadicích spojek s dalšími slovy vznikají složené souřadicí spojovací výrazy (*a nebo také*).

Složené souřadicí spojovací výrazy chápeme jako spojení dvou typů výrazů:

- 1) Jedné nebo více spojek. Mezi spojky zahrnujeme i interpunkci (zejména čárku), pokud spojuje klauze samostatně nebo se pojí s jiným výrazem než se spojkou.
- 2) Modifikujících výrazů, tj. nespojkových slov, nejčastěji částic a příslovcí, která se společně se spojkami podílejí na významové specifikaci koordinačního nebo apozičního vztahu mezi klauzemi nebo jejich částmi.

Souřadicí spojovací výraz zpravidla obsahuje alespoň jednu spojku. Modifikující výrazy nemusí být v souřadicím spojovacím výrazu obsaženy, ale často je přítomen i více než jeden modifikující výraz. Při zachycování souřadicích spojovacích výrazů je třeba odlišit spojku a modifikující výraz. Složený souřadicí spojovací výraz je reprezentován minimálně dvěma uzly: uzlem pro spojku a uzlem pro modifikující výraz.⁸

2.1 Přehled nejužívanějších spojek

Slučovací spojky: *a, i, ani, ani-ani, jak-tak, hned-hned, jednak-jednak, zčásti-zčásti.*

Odporovací spojky: *ale, však, avšak, jenže, nýbrž, ovšem.*

Vylučovací spojky: *nebo, či, anebo, buď–nebo.*

Stupňovací spojky: *dokonce, ba, i, ba i, nejen-ale i, nejen-nýbrž i, nadto, nejen–ale i, nejen–nýbrž i.*

Důvodové spojky: *neboť, proto, a proto, tak, a tak, tudíž, tedy.*

Důsledkové spojky: *tak, proto, tudíž, tedy.*

---

⁸ Mikulová M.: Anotace na tektogramatické rovině pražského závislostního korpusu. Anotátorská příručka. <http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/index.html>.

2.2. Slučovací spojky

Slučovací spojky jsou nejčastějšími spojkami.

2.2.1 a

Nejfrekventovanější je spojka *a*. Vyjadřuje prosté sloučení (*ted' si vezmu kufr a obléknu si jiné šaty*). Spojuje větné členy, věty a členy ustálených spojení. Připojuje dodatečný rozvíjející větný člen.⁹

Počet výskytů v SYN2005 je 26 445,4 ppm v ORAL2008 je 25 384,3 ppm

Txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	293498	
MIS	3221	
Součet	296719	7471,16
POP	108487	
EN	8 54	
TXB	10854	
SCI	5080	
ADM	694	
Součet	179390	5487,23
NOV	292287	
SCR	4649	
SON	1583	
IMA	395	
COL	89474	
FAC	75185	
VER	5158	
Součet	468731	9372,40

Tabulka 1a

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL F
ve	47947	391,6618
na	35178	287,3565
to	33076	270,186
pak	26070	212,9565
tak	25410	207,5652
e	21863	178,591
s	21162	172,8648
jeho	21051	171,9581
já	18604	151,9694
je	14423	117,8163
když	13401	109,468
jejich	12254	100,0985
také	12204	99,6901
z	11978	97,84398
po	11354	92,74675
další	10375	84,74965

Tabulka 1b

Frekvenční distribuce +1
ORAL2008

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
to	1842	1364,914
já	1617	1198,19
pak	1250	926,2443
von	1229	910,6834
tak	1001	741,7364
vona	690	511,2868
ted'	680	503, 769

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
že	621	460,1582
	560	414,9574
ty	477	353,4548
tam	457	338,6349
voni	406	300,8441
je	381	282,3193

Tabulka 1c

⁹ Cvrček, V. a kol.: Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010, s.291.

Vyskytuje se především v odborné literatuře. ČNK přesvědčivě prokazuje, že spojka *a* má v psaném jazyce výsadní postavení. Nevyskytuje se jen samostatně, ale spojuje se ke zpřesnění významu spojení s dalšími výrazy

Spojka *a* se užívá nejen v poměru slučovacím.

Poměr odporovací (*a ne, a nikoliv* apod.)

Spojení v poměru odporovacím lze někdy rozpoznat podle toho, že se spojka *a* dá nahradit některou ze spojek odporovacích – *ale, avšak, však*:

Snažil se, a neuspěl. Občas drkotá zuby, a rýmu nedostane. Tahal jsem ho několik minut, a nakonec se mi utrhl. Dostal za svůj výkon padesát bodů, a ne/nikoliv šedesát¹⁰.

Poměr stupňovací (*a dokonce, a nadto, a k tomu, a navíc* apod.)

Spojení *a dokonce* je v praxi obecně přijímáno jako základní signál stupňovacího poměru, Ostatní spojovací výrazy už však nejsou tak pevné coby signály stupňovacího spojení a v psaní čárek u nich existuje větší variantnost.

Už se stmívalo, a k tomu začalo pršet. Překlad našim účelům nevyhovoval. Byl ze začátku století, a nadto byl pořízen z jiného jazyka než z japonštiny. Neslyšel vůbec nic, a navíc měl oči zaslepené šátkem.

Poměr důsledkový (*a proto, a tedy, a tak, a tudíž, a tím* apod.)

Spojka *a* zde zpravidla stává ve spojeních *a proto, a tedy, a tak, a tudíž* apod.:

Nedostali jsme zprávu včas, a proto jsme nemohli přijít. Tito nájemníci neplatí nájemné již několik let, a tak mají být vystěhováni. Dostatek tepla lze zajistit i poměrně malým, a tedy levným tepelným čerpadlem. Žádná překážka mu nestála v cestě, a tudíž nepociťoval strach.

Stojí-li spojka *a* ve spojení se zájmenem *tím*, zpravidla lze větu chápat i tak, že zájmeno pouze odkazuje na obsah předchozí věty, a zvolit i psaní bez čárky: *Člověk přírodu přetváří(, a tím ji přizpůsobuje svým potřebám*. Spojení spojky *a* a zájmena *tím* není totiž tak ustáleno ve spojovací funkci jako výrazy *a tedy, a proto, a tudíž*.

Podobně se spojovací funkce spojení *a + proto, tak, tedy, tím, tudíž* oslabuje, stojí-li výrazy *proto, tak, tedy, tím* a *tudíž* uvnitř věty. Psaní čárky v tomto případě není zcela závazné, hovoříme o slabém důsledkovém poměru a můžeme volit psaní s čárkou i bez čárky: *investoval*

---

¹⁰ Internetová jazyková příručka, Ústav pro jazyk český, Akademie věd ČR, v. v. i. <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=153>.

uváženě(,) a přišel si tak na slušný zisk; jednání s nájemcem jsem hned napoprvé pokazil(,) a rozhodl jsem se tedy, že to zkusím jinde.¹¹

Poměr vysvětlovací (*a to*)

Výrazy *a to* lze k větě připojit různé větné členy přinášející další informace. U zájmena *to* je v takovém případě oslabena jeho odkazovací funkce, hovoříme o spojení v poměru vysvětlovacím a píšeme před *a to* čárku: *Zboží můžete reklamovat, a to do tří dnů.*

Spojka *a* a vložené vedlejší věty

Čárku před spojkou *a* píšeme, uvozuje-li vedlejší větu vloženou mezi dvě věty hlavní: *Šli jsme na výlet, a protože začalo pršet, vrátili jsme se domů.*

Uvozuje-li hlavní větu (část hlavní věty), která následuje za vloženou vedlejší větou, píšeme čárku též: *Komisař vysvětlil, jak významnou roli sehrává železnice v evropské dopravní síti, a vyslovil uspokojení s naším postupem.¹²*

2.2.2 i

Druhá je spojka *i* (*ve dne i v noci tvrdě pracuji*), která slučuje těsněji a důrazněji představy většinou nějak vnitřně spjaté. Spojuje větné členy těsněji a důrazněji než spojka *a*. Základní pravidlo říká, že čárka před *i* se nepíše, jestliže jde o slučovací spojení. Jestliže jde o spojení v jiném spojení než slučovacím poměru, čárku před *i* píšeme.

Počet výskytů v SYN2005 je 4234,2 ppm v ORAL2008 je 1533,8 ppm. Je vidět, že v psané češtině se spojka *i* vyskytuje skoro v třikrát častěji.

txtype	ABS FQ	REL FQ
B	86237	
MIS	2327	
Součet	188564	4747,89
POP	90429	
ENC	8181	
TXB	1372	
SCI	44919	
ADM	642	
Součet	15136	27992,45

txtype	ABS FQ	REL FQ
NOV	64266	
SCR	818	
SON	769	
IMA	113	
COL	26348	
FAC	3864	
VER	4435	
Součet	135395	2707,26

Tabulka 2a

¹¹ Internetová jazyková příručka, Ústav pro jazyk český, Akademie věd ČR, v. v. i. <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=153>.

¹² Internetová jazyková příručka, Ústav pro jazyk český, Akademie věd ČR, v. v. i. <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=153>.

**Frekvenční distribuce +1
SYN2005**

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
v	24814	202,697
když	23726	19 ,809
na	16626	135,812
s	10096	82,4706
pro	6983	57,0416
o	5257	42,9426
ve	4770	38,9644
do	4327	353457
další	4316	5,2559
jeho	4188	34,2103
	983	32,5357
to	3811	31,1307
u	3408	27,8387
k	3353	27,3895
po	3349	27,3568
při	2886	23,5747
za	2879	2 ,5175

Tabulka 2b

**Frekvenční distribuce -1
SYN2005**

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	32087	262 107
ale	22418	183 125
je	7497	61,2403
se	6	54,9259
dokonce	6600	53,913
že	6179	50,474
tak	5777	47,1902
to	4944	40,3858
a	3430	28,0184
-	2891	2 ,6155
jsou	2511	20,5115
být	2345	19,1555
třeba	2177	17,7831
Ale	2097	17,1296
,	32087	262,107

Tabulka 2c

**Frekvenční distribuce +1
ORAL2008**

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
když	151	111,89
dyž	112	82,9915
na	99	73,3586
s	87	64,4666
v	86	63,7256

Tabulka 2d

Podle frekvenční distribuce za spojkou *i* najdeme nejčastěji předložku *v*, spojku *když* a předložku *na* a před spojkou *i* se nejvíc používá: *ale*, *se*, *dokonce*. Vznikají tak vícečlenné spojky (dvojice): *ale i*, *i když*, *že i*, a slovní spojení *dokonce i*. Především se vyskytuje v odborné literatuře, asi desetkrát víc, než v beletrii. V mluvené češtině se po *i* nejvíc používá spojka *když*.

2.2.3 ani

V tom úsměvu nebyla vděčnost ani sympatie. Vyjadřuje slučování v záporu. Základní pravidlo říká, že čárka před *ani* se nepíše, jestliže jde o slučovací spojení. Jestliže jde o spojení v jiném než slučovacím poměru, čárku před *ani* píšeme.

Txtype	ABS FQ	REL
PUB	40062	
MIS	439	
Součet	40501	1019,79
POP	12132	
ENC	948	
TXB	1159	
SCI	870	
ADM	91	
Součet	15200	464,94
SCR	589	
SON	238	
IMA	53	
COL	15435	
FAC	9670	
VER	1408	
Součet	27393	547,73

Tabulka 3a

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
v	4354	35,5663
na	18	33,8018
o	1770	14,458
se	1627	13,2904
tak	1595	13,029
o	1502	12,23
slovo	1423	11,624
jeden	1335	10,901

Tabulka 3b

Frekvenční distribuce +1
ORAL2008

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
nevím	63	46,6827
ne	46	34,0858
,	46	34,0858
na	38	28,578
to	33	24,4529
sem	24	17,7839
v	23	17,0429
náhodou	22	16,30 9
se	21	15,5609
moc	17	12,5969
korunu	16	11,559
jeden	15	11,1149

Tabulka 3c

Případy zdvojení či vícenásobného užití spojky *ani* jsou v praxi hojné. Vícečetná spojení s *ani* mají v zásadě charakter výčtu, tedy slučovacího spojení.

Zdvojené *ani* – *ani* se v SYN2005 vyskytlo v REL FQ 111,5 ppm například: *Není lehké ji ani zabít, ani zbavit krunýře; Vybrali nás proto, že ani já, ani chlapec nepijeme.* Vícenásobné užití *ani* se v SYN2005 také vyskytuje například: *Protože neměla ani domov, ani matku, ani příbuzné, kteří by jí poradili.*

Spojku *ani* nejčastěji najdeme v publicistice. Podle frekvenční distribuce za spojkou *ani* najdeme v psané češtině nejvíc předložky *v*, *na*. Před spojkou čárku, nebo *a*, *se*, *to že*, *ale*. Vznikají víceslovní spojky: *a ani*, *ale ani*, *že ani*. Korpus ORAL zachytil v mluvené češtině frekventovaná slovní spojení: *ani nevím*, *ani ne*.

Počet výskytů v SYN2005 je 1199,9 ppm v ORAL2008 je 1003,3 ppm. Užívání v psané a mluvené češtině je téměř stejné.

Snadno rozpoznatelné jsou případy stupňovacího spojení s *dokonce ani*: *Filip nebyl filmová hvězda, dokonce ani filmový herec. Nijak se před případnými pozorovateli neskrývali, dokonce ani nezhasli stropní světlo ve voze*.

Pro spojení vět (větných členů) spojkou *ani* v poměru stupňovacím zpravidla svědčí, když věta (větný člen) s *ani* stojí na konci souvětí (věty) a přísudek věty s *ani* je na samém konci celku:

Byla pořádná tma, ani měsíc nesvítil (= dokonce ani měsíc nesvítil).¹³

2.3. Odporovací spojky

Odporovací spojky vyjadřují protiklad mezi spojenými větami či větnými členy.

2.3.1 ale

Máma by ráda, ale otec nechtěl. Nejčastější odporovací spojka.

V SYN2005 je počet výskytů 4 076,9 ppm v ORAL2008 téměř dvojnásobek – 8 068,6 ppm. V mluvené češtině se tedy spojka *ale* užívá dvakrát více než v psané.

---

¹³ Internetová jazyková příručka, Ústav pro jazyk český, Akademie věd ČR, v.v.i. <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=153>.

Spojka *ale* se nejvíc používá v beletrii, potom v odborném textu a publicistice. Podle frekvenční distribuce se za spojkou *ale* nejvíc v psané češtině používá: *i, také, v na, to* – tím pádem nám vznikne slovní spojení *ale i*. V mluvené češtině jsou to slova: *to, já, tak, jako, že*, a čárka.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	146139	
MIS	1780	
Součet	147919	3724,49
POP	41343	
NC	3983	
TXB	4454	
CI	18270	
DM	165	
Součet	68215	2086,58
N V	10235	
SCR	1387	
SON	336	
IMA	147	
COL	36929	
FAC	29162	
VER	2322	
Součet	177518	3549,52

Tabulka č. 4a

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
i	22418	183,125
také	1011	82,585
v	8186	66,86
na	5747	46,9452
to	5688	46,4632
je	5014	40,9576
já	3827	31,2614
když	3616	29,5378
o	3304	26,9892
pa	3264	26,6624

Tabulka č. 4b

Frekvenční distribuce +1
ORAL2008

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
to	857	635,033
já	479	3 4,937
,	451	334,189
ak	342	253,42
jako	317	23 ,896
je	253	187,472
že	168	124,487

Tabulka č. 4c

2.3.2 však

Den je znám, hodina však nikoliv.

V mluvené češtině se neobjevuje, v psaných projevech se vyskytuje především v beletrii, propastný rozdíl s publicistikou. (

Počet výskytů v SYN2005 je 1212,0 ppm v ORAL2008 je 29,6 ppm. To znamená, že v mluvené češtině se spojka *však* téměř neužívá. Protože v mluvené češtině se používá spojka *ale* v 99,7 %¹⁴. Spojku *však* užívá populace nad 35 let. V psané češtině je situace podobná v 80,8 % se používá spojka *ale*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	5588	
MIS	440	
Součet	6028	151,78
POP	288 3	
ENC	3271	
TXB	3330	
SC	14597	
ADM	99	
Součet	50110	1532,78
SCR	316	
SON	250	
IMA	27	
FAC	12301	
COL	7782	
VER	258	
Součet	21934	35438,58

Tabulka č. 5a

---

¹⁴ <http://syd.korpus.cz/HPsoVyyL.syn>.

2.3.3 avšak

On sám byl několik let v zajetí, avšak podařilo se mu uprchnout.

Počet výskytů v SYN2005 je 26445,4 ppm v ORAL2008 je 0 ppm. V mluvené češtině se spojka *avšak* neužívá, místo ní se používá spojka *však*. V psané češtině při porovnání se spojkou *však* se spojka *avšak* užívá v deseti procentech, a to přednostně v odborné literatuře.

Po spojce *avšak* nejčastěji najdeme předložky *v*, *s*, *na*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	1697	
MIS	37	
Součet	1734	43,66
POP	2201	
ENC	39	
TXB	312	
SCI	1406	
ADM	11	
Součet	4320	132,12
NOV	2109	
SCR	17	
SON	28	
IMA	3	
COL	991	
FAC	674	
VER	50	
Součet	3872	77,42

Tabulka č. 6a

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
v	75	3,06324
s	176	1,437681
	158	1,20645
jeho	136	1,110935
i	127	1,037417

Tabulka č. 6b

2.3.4 jenže

Tím by jistě vše napravil, jenže nemůže.

Spojka s významovým odstínem omezovacím, typická pro mluvený jazyk, v psaných projevech se používá především v beletrii.

Počet výskytů v SYN2005 je 138,8 ppm v ORAL2008 je 189,7 ppm. Podle frekvenční distribuce po *jenže* se nejvíc píše: *to, já, v, se na*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	1615	
MIS	13	
Součet	1628	40,99
POP	135	
ENC	11	
TXB	5	
SCI	56	
Součet	207	6,31
N V	2158	
SCR	33	
SON	49	
IMA	2	
COL	845	
FAC	283	
VER	26	
Součet	3396	67,90

Tabulka č. 7a

Frekvenční distribuce +1
SYN 2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
to	311	2,54045
já	183	1,49486
v	165	1,3473
se	113	0,92306
na	101	0,82503
ten	7	0,7 236

Tabulka č. 7b

2.3.5 nýbrž

Její pohyby byly pomalejší nikoli z únavy, nýbrž pod tíhou vzpomínky.

V mluvených projevech se *nýbrž* nevyskytuje, v psané češtině se používá především v odborné literatuře a v beletrii.

Počet výskytů v SYN2005 je 88,3 ppm v ORAL2008 je 0 ppm. Po spojení *nýbrž* v psané češtině najdeme: *i, o, v, jen, že*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	1745	
MIS	22	
Součet	1767	44,49
P P	2216	
ENC	252	
TXB	182	
SCI	2128	
ADM	1	
Součet	4779	146,18
NOV	2251	
SCR	26	
IMA	6	
COL	993	
FAC	8 4	
VER	57	
Součet	4227	84,51

Tabulka č. 8a

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
i	891	7,27826
o	368	3,006 6
v	317	2,58946
jen	267	2,18103
že	246	2,00949
jako	244	1,99315
je	242	1,97681
na	232	1,89513
také	215	1, 626
pouze	169	,3805

Tabulka č. 8b

2.3.6 ovšem

Ovšem vyjadřuje odporování se zdůrazněním samozřejmosti. V psané češtině se používá poměrně stejně ve všech žánrech, a to jak v beletrii, populárně-naučné, tak i v odborné literatuře.

Počet výskytů v SYN2005 je 324,7 ppm v ORAL2008 je 17,78 ppm. V mluvené češtině se vyskytuje málo.

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	14294	
MIS	75	
Součet	14369	361,8
POP	5425	
ENC	362	
TXB	515	
SCI	3584	
ADM	27	
Součet	9913	303,22
NOV	5694	
SCR	208	
SON	14	
IMA	14	
COL	2 53	
FAC	307	
VER	162	
Součet	1121	228,37

Tabulka č. 9a

2.4 Vylučovací spojky

Vylučovací spojky spojují věty, nebo větné členy, které mají odlišné podmínky realizace, může pak platit pouze jeden z členů nebo jedna z vět: (*Ta party nějak dopadne – buď se povede, nebo nepovede.*). Jindy se význam blíží slučovacímu a vyjadřuje vztah mezi dvěma či více možnostmi. V takovém případě se před spojkami *nebo* a *či* nepíše čárka: (*Zde neodpočívali tatínci, bratři, synové nebo babičky, nýbrž hodnostáři a veřejní činitelé.*)¹⁵

2.4.1 nebo

Uteklo deset nebo patnáct vteřin.

Nejčastější je spojka. Knižní *neb* najdeme jen v beletrii a korespondencích. Vyjadřuje vztah neslučitelnosti (s čárkou); vztah mezi dvěma a více možnostmi, i časovými (bez čárky). Nejvíce se vyskytuje v odborné literatuře, také v beletrii a publicistice.

¹⁵ Cvrček, V. a kol.: Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010, s.291.

Počet výskytů v SYN2005 je 1886,3 ppm v ORAL2008 3583,0 ppm. Vidíme, že se užívá v mluvené češtině skoro v dvakrát více, než v psané. V psané češtině před *nebo* najdeme čárku, spojku *a*, *číslivky*. Kdybychom měli porovnat *nebo* a *anebo*, tak většinou se nám objeví spojka *nebo*. Spojka *anebo* se v současné češtině používá ve větách, které vyjadřují různé alternativy řešení nějaké situace, např. *Zavoláš mu anebo s ním promluvíš osobně?* Obě se totiž používají ve větách uvádějících alternativy. Můžeme tedy říci *přijedu ve středu nebo ve čtvrtek* a také *přijedu ve středu anebo ve čtvrtek*. Nikoli *přijedu ve středu a nebo ve čtvrtek*. Obě spojky jsou rovnocenné, nemusíme tedy váhat, která z nich je vhodnější. Např. *Po vládě se žádá zkrácení sociálních dávek nebo/anebo jiné škrtky ve státním rozpočtu*. To je příklad spojení větných členů. A příklad na spojení dvou vět: *Luboš má buď skvělou fantazii, nebo/anebo se dokonale vyzná v ženské duši*. Pokud bychom místo *anebo* použili spojky *a* a *nebo*, vlastně bychom stavěli vedle sebe významově neslučitelné spojky. Zaměnit lze jen spojky *nebo* a *anebo*.

txtype	AB FQ	REL FQ
PUB	49944	
MIS	1689	
Součet	51633	1300,0
POP	55530	
ENC	10986	
TXB	12957	
SCI	24321	
ADM	647	
Součet	04441	3194,67
NOV	36616	
SCR	515	
SON	229	
IMA	80	
COL	13162	
FAC	13220	
VER	1306	
Součet	65128	1302,25

Tabulka č. 10a

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	39892	325,863
a	769	6,28169
jeden	383	3,12859
dva	3 5	2,98155

Tabulka č. 10b

2.4.2 či

Používá se hlavně v populárně-naučné, publicistice a odborné literatuře, v mluvených projevech se objevuje zřídka. Zvláštní úkol této spojky je rozlučovat od sebe, co k sobě nepatří, pojmy proti sobě položené: *Ano či ne? Půjdeš či nepůjdeš?* Její funkci plní nejčastěji spojka *nebo*: *Ted' nikdo z nás nevěděl, jsme-li na sever, či na jih od přístavu*. Má význam zpřesňující, opravuje nebo doplňuje výraz předcházející: *Bude to pro mne zábava, či spíše rekreace*. Běžný je ještě jiný význam spojky *či*, a to ve výrazech jako: *Byl jsem tam včera, či ne, především. Stálo*

to sedmdesát, či chci říci sedm set korun, atd. Spojkou *či* se tu opravuje výraz předcházející, a má tu tedy *či* smysl *či spíše, či lépe, či vlastně*.

Počet výskytů v SYN2005 je 680,4 ppm, v ORAL2008 7,4 ppm. Podle frekvenční distribuce po spojkce *či* se v psané češtině vyskytují slova: *v, dokonce, méně, na*. Před spojkou najdeme čárku a slova: *více, tak, dříve*. Spojení *ať – či, necht' (nechat) – či*, např.: *Ať tak či onak. Necht' se směje, či pláče*.

txtype	ABS FQ	RE FQ
PUB	32148	
MIS	358	
Součet	32506	818,47
POP	18478	
ENC	1513	
TXB	3099	
SCI	11693	
ADM	71	
Součet	34854	1066,13
NOV	6632	
SCR	128	
SON	94	
IMA	44	
COL	3528	
FAC	4527	
VER	608	
Součet	15561	311,14

Tabulka 11a

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	39892	325,863
a	769	6,2819
jeden	38	3,12859
dva	365	2,98155

Tabulka 11b

Frekvenční distribuce -1
SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	6701	54,7381
více	1 03	8,193
tak	51	4,19868
dříve	364	2,97339
té	295	2,40975
výrobek	249	2,03399
větší	209	1,70725
to	191	1,56021

Tabulka 11c

Spojka *čili* je téhož původu a významu jako *či*. Jak je vidět ze známé otázky: *Ty-li jsi ten, který přijíti má, čili jiného čekat máme?* vznikla spojením s tázací částicí *-li*. Má podobné významy jako spojka *či*. Význam rozlučovací tázací (obvykle ve spojení *čili nic, čili ne*), na příklad: *V období intenzivní intelektuální činnosti, čili ne pouze v období zkoušek, ale také během celého roku.*

2.5 Stupňovací spojky

Stupňovací spojky připojují větu nebo větný člen, který je zdůrazněn nebo který je na jiné úrovni než člen či věta předcházející.

2.5.1 dokonce

A věžňové se na Rojtmana nezlobí, dokonce ho mají rádi.

Nejfrekventovanější stupňovací spojka

Počet výskytů v SYN2005 je 306,3 ppm v ORAL2008 1,0 ppm. V mluvené češtině podle ČNK existuje 91 výskytů spojky *dokonce*. V psané češtině se nejvíc používá v beletrii, odborné literatuře, také v publicistice.

Podle frekvenční distribuce po spojce *dokonce* najdeme spojky *i*, *ani*. Před spojkou se vyskytuje čárka a spojky: *a*, *nebo*, *či*. Viz. spojky *a*, *ani*.

2.5.2 ba

Přítakací hovorový význam. Vyjadřuje souhlas s obsahem předchozí výpovědi: *Tyčily se před ním týdny, ba měsíce práce*. Vyskytuje se v beletrii, odborné literatuře a málo v publicistice i v beletrii. V mluvených projevech se vyskytuje zřídka, tam funkci této spojky plní spojovací výrazy jako *ne jenom*, *ale i*; *dokonce (i)*, *ba dokonce ani* apod.: *Nemáme dost kanceláří, ani dost zaměstnanců, ba dokonce ani dost stolů*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	618	
MIS	11	
Součet	629	15,83
POP	416	
E C	43	
TXB	25	
SCI	319	
ADM	3	
Součet	806	24,65
NOV	1145	
SCR	18	
SON	6	
IMA	1	
COL	687	
FAC	328	
VER	132	
Součet	2317	46,32

Tabulka č. 13

2.6 Důsledkové spojky

Důsledkové spojky připojují větu (případně členy v několikanásobném větném členu), která vyjadřuje důsledek tvrzení vyjádřeného větou první (předcházejícím větným členem).

2.6.1 tak

Oni běželi za mnou, tak jsem vyběhl na střechu.

Počet výskytů v SYN2005 je 174,4 ppm v ORAL2008 je 15392,0 ppm. Je zde značný rozdíl ve využití mezi psanou a mluvenou češtinou. V psané češtině se používá především v beletrii. Autoři tak reagují na reálnou mluvu svých hrdinů. Menší užití spojky lze také najít v odborné literatuře a publicistce. Slovník spisovného jazyka českého (SSJČ) určuje *tak* jako spojku, částici, citoslovce a pochopitelně také jako zájmené příslovce způsobu a míry, nebo konečně jako příslovce vyjadřující ve dvojici *jak – tak* vztah k jiné větě, zpravidla s významem přirovnávacím, popř. výsledkovým.¹⁶

txtype	AB FQ	REL FQ
PUB	83 81	
MIS	1750	
Součet	85231	2146,05
POP	36440	
ENC	3505	
TXB	3863	
SCI	14665	
ADM	157	
Součet	58630	1793,39
NOV	96319	
SCR	2550	
SON	1199	
IMA	1 9	
L	32034	
FAC	23239	
VER	2983	
Součet	158443	3168,1

Tabulka č. 14

Tak nemá schopnost začlenit se do věty jako samostatný větný člen – uplatňuje se jako spojovací, uvozovací nebo vytýkáci prostředek. Především mluveným projevům¹⁷ (jako prostředek psaného jazyka vystupuje *tak* v platnosti spojky jen ve dvojici *jak – tak*, spojující

¹⁶ Viz Slovník spisovného jazyka českého, díl III, heslo *tak* I., s. 762.

¹⁷ O rozdílech mezi projevy mluvenými a psanými pojednává např. M. Grepl, K podstatě a povaze rozdílu mezi projevy mluvenými a psanými, sb. Otázky slovanské syntaxe, 1962, s. 342–345.

souřadné větné členy v poměru slučovacím: *přišli jak mladí, tak starší*,¹⁸ v mluvených projevech nespisovných se vedle nich uplatňují větší měrou i prostředky jiné: *proto, a, ale* aj. je v hovorovém jazyce nahrazováno *tak, a tak, nebo tak, no tak* aj., v nespisovných vrstvách (např. na Moravě) zase *tož, a tož, na tož, tož tak* a jiné.

Spojkové *tak* se vztahuje ke dvěma syntaktickým jednotkám (větám nebo větným členům) a vyjadřuje jejich mluvnický i obsahově významový poměr. *Tak* má stejné místo jako jiné spojky (a také je ho možno jinými spojkami nahradit); *tak* v platnosti částice vytýkáci stojí u toho členu, který vytýká; jako uvozovací částice stojí sice také, podobně jako spojky, na začátku věty, ale nijak ji nespojuje s větou předchozí, stejně jako nespojuje dva větné členy, stojí-li uvnitř věty. Nejčastěji se uplatňuje spojkové *tak* v úloze spojovacího výrazu souřadícího, a to především souvětného, přičemž převahu má jeho užití s významem důsledkovým, méně už slučovacím nebo odporovacím. Jen zřídka se vyskytuje ve vztahu vysvětlovacím. Také existují varianty *a tak, příp. no tak, no a tak, a tož tak*.

---

¹⁸ Viz SSJČ, díl III, heslo *tak* II., 1., s. 762.

2.6.2 proto

Před desátou jistě nepřijdou, proto já půjdu do archivu).

Užívá se jak v odborné literatuře a beletrii, tak i v publicistice.

Počet výskytů v SYN2005 je 488,9 ppm v ORAL2008 je 209,7 ppm. Po spojkce *proto* ve frekvenční distribuci najdeme slova: *se, je, jsem*. Před *proto*: spojka *a*, čárka, slova: *se, jen, je*.

txtype	ABS FQ	RE F
PUB	21198	
MIS	258	
Součet	21456	54,28
POP	11602	
ENC	1081	
TXB	1504	
SCI	5198	
ADM	5	
Součet	19410	583,71
NOV	10631	
SCR	216	
SON	60	
IMA	31	
COL	4435	
FAC	4177	
VER	416	
Součet	19966	399,22

Tabulka č. 15a

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	21244	173,535
se	3090	25,2411
je	1892	15,4551
js m	1077	8,79763
v	595	4,86034
si	566	4,62345

Tabulka č. 15b

Frekvenční distribuce -1
SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
a	9658	78,8927
,	525	45,131
se	3268	26,6951
jen	2942	24,0321
je	1700	13,8867
právě	1643	13,4211
i	1372	11,2074
to	012	8,26667

Tabulka č. 15c

2.6.3 tudíž

...je tedy technicky a stavebně náročnější, tudíž dražší.

Knižní spojka. Nejvíc ji najdeme v odborné literatuře.

Počet výskytů v SYN2005 je 39,5 ppm v ORAL2008 je 12,6 ppm. V mluvené

češtině se téměř nevyskytuje. Po spojce *tudíž* se objevují *i, se, je, ani*. Před spojkou najdeme čárku a spojku *a*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	1593	
MIS	17	
Součet	1610	40.53
POP	982	
EN	76	
TXB	139	
SCI	621	
ADM	1	
Součet	1819	55,64
NOV	631	
SCR	10	
SON	7	
IMA	1	
COL	2 5	
FAC	313	
VER	10	
Součet	1177	23,53

Tabulka č. 16a

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
i	355	2,89987
se	122	0, 9657

Tabulka č. 16b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
a	1738	4,19 1
,	504	4,117
se	298	2,43426
je	290	2,36891

Tabulka č. 16c

2.6.4 tedy

Když si nemůže koupit pojistku na letišti, obstará si ji tedy jinde.

Knižní spojka. Nejvíce se vyskytuje v odborné literatuře, méně v publicistice a beletrii.

Počet výskytů v SYN2005 je 559,6 ppm v ORAL2008 je 0,8 ppm. V mluvené češtině se vyskytuje 98krát. Existuje také varianta *teda*. V psané češtině se v 94,2 % užije *tedy*

a pouze v 5,8 % *teda*, a to především v korespondenci a beletrii. V mluvené češtině je situace opačná. V 97,9 % se užívá spojka *teda* a jen v 2,3 % spojka *tedy*. Většinou jde o mluvčí nad 35 let.¹⁹

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	20473	
MIS	256	
Součet	20729	521,94
POP	14130	
C	683	
TXB	2065	
SCI	8310	
ADM	32	
Součet	25220	771,43
NOV	12048	
SCR	433	
SO	32	
IMA	30	
COL	4831	
FAC	4775	
VER	410	
Součet	22559	451,07

Tabulka č. 17

2.7 Důvodové spojky

Důvodové spojky připojují v souvětí druhou větu, která objasňuje tvrzení vyjádřené větou první. Z toho důvodu nemůže věta, kterou uvozují, stát na prvním místě, tedy před větou, kterou vysvětluje.

Tyto spojky jsou tři: *neboť* *vždyť*, *totiž*²⁰

2.7.1 neboť

Letenky si rezervujte včas, neboť linky jsou velmi vytížené.

V mluvených projevech se vyskytuje zřídka, většinou jako součást stylizace. Charakterističtější pro mluvené projevy je vyjádření příčiny větou vedlejší připojenou např. spojkou *protože*.

¹⁹ <http://syd.korpus.cz/zukDoYRo.syn>.

²⁰ Cvrček, V. a kol.: Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010, s. 29.2.

Především se vyskytuje v beletrii, skoro stejný poměr výskytu v publicistice a odborné literatuře.

Počet výskytů v SYN2005 je 225,1 v ORAL2008 2,2 ppm.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	5333	
MIS	60	
Součet	5393	135,79
POP	4949	
ENC	396	
TXB	559	
SCI	2353	
ADM	26	
Součet	8283	253,36
NOV	6539	
SCR	93	
SON	36	
IMA	0	
COL	2570	
FAC	2039	
VER	437	
Součet	11714	234,22

Tabulka č. 18

2.7.2 vždyť

On byl dobrý plavec, vždyť vyrostl u řeky.

Především se vyskytuje v beletrii, v publicistice a odborné literatuře.

Podle frekvenční distribuce najdeme za spojkou *vždyť* sloveso *je* a zájmeno *to*. Před spojkou čárku a spojky: *ale*, *a*.

Počet výskytů v SYN2005 je 120,0 ppm v ORAL2008 38,5 ppm. V mluveném projevu se vyskytuje málo.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	1175	
MIS	19	
Součet	1194	30.07
POP	302	
ENC	24	
TXB	7	
SCI	132	
ADM	1	
Souč t	466	14.25

txtype	ABS FQ	REL FQ
NOV	2543	
SCR	112	
SON	179	
IMA	2	
COL	93	
FAC	459	
VER	227	
Součet	4452	89.01

Tabulka č. 19a

**Frekvenční distribuce +1
SYN2005**

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
je	528	4,313043
to	380	3,104084
jsem	28	2,295388
se	231	1,886956
já	221	1,80527
už	131	1,070092
jsme	123	1,004743
jsi	116	0,947562
i	110	0,898551
ty	94	0,767852
přece	86	0,702503
v	86	0,702503
on	85	0,694334
na	81	0,66166
jste	75	0,612648
víš	71	0,579974
si	63	0,514624

Tabulka č. 19b

**Frekvenční distribuce -1
SYN2005**

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	4061	3,17285
Ale	640	5,22793
ale	85	0,694334
A	20	0,163373
No	11	0,089855

Tabulka č. 19c

2.7.3 totiž

Rhododendrony v této době nezavlažujeme, nasadily by totiž méně pupenů.

Vyjadřuje zdůvodnění, vysvětlení. V mluvené češtině se nevyskytuje. V psané nejvíc v publicistice, v beletrii a odborné literatuře poměrně stejně.

Počet výskytů v SYN2005 je 407,9 ppm v ORAL2008 0 ppm.

txtype	ABS FQ	REAL FQ
PUB	29009	
MIS	116	
Součet	29125	733,34
POP	5472	
ENC	366	
TXB	345	
SCI	2828	
ADM	2	
Součet	9013	275,69

txtype	ABS FQ	REL FQ
NOV	6109	
SCR	194	
SON	35	
IMA	7	
COL	2839	
FAC	2503	
VER	114	
Součet	11801	235,96

Tabulka č. 20

III. PODŘADÍCÍ SPOJOVACÍ VÝRAZY

3.1 Přehled

Podřadící spojky připojují věty a větné členy, které jsou v podřadícím vztahu, k jejich větám řídícím nebo řídícím větným členům a vyjadřují sémantickou závislost.²¹ Podle toho, jaký druh vztahu vyjadřují, se nejčastěji dělí do následujících významových skupin:

Obsahové spojky: *že, aby, jestli, zda, jak.*

Časové spojky: *když, než, až, zatímco, dokud, byť, třebaže.*

Příčinné spojky: *protože, jelikož, poněvadž, jestliže, protože, byť, třebaže.*

Podmínkové spojky: *pokud, kdyby.*

Důsledkové spojky: *takže.*

Přípustkové spojky: *ačkoliv, ačkoli, přestože.*

Způsobové spojky: *tak, že, tím, že, tak, aby, tak, jak.*

Srovnávací spojky: *jako, jako když, než, jak.*

3.2 Obsahové spojky

Obsahové spojky připojují věty, které tvoří složku významu větného členu věty řídící.

3.2.1 že

Myslel si, že jsem skutečně omdlel.

Počet výskytů v SYN2005 je 7810,9 ppm v ORAL2008 je 14213,0 ppm. Je zajímavé pozorovat, že spojka *že* se v mluvené češtině používá dvakrát více, než v psané češtině. Před spojkou podle frekvenční distribuce v mluvené češtině uslyšíme nejvíce slova: *a, jako, tak, ale právě*. Po spojce *že* se vyskytuje: *jo, to, se, je, by, tam*. V psané češtině najdeme spojkou *že* nejvíc v beletrii, potom v publicistice a v odborné literatuře. Podle frekvenční distribuce se před spojkou *že* v psané češtině nejčastěji píše čárka, *a, ale, možná, nebo, samozřejmě, jako*. Po spojce najdeme slova: *se, je by, to, jsem, v, si, na, ho*.

---

²¹ Cvrček, V. a kol.: Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010, s.293.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	293498	
MIS	3221	
Součet	296719	7471,15
POP	108487	
ENC	8554	
TXB	10854	
SCI	50801	
DM	694	
Součet	179390	5487,23
NOV	292287	
SCR	4649	
SON	1583	
IMA	395	
COL	894 4	
FAC	75185	
VER	5158	
Součet	468731	9372,39

Tabulka č. 21a

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	85528	698,648
je	45734	373,585
y	6053	294,504
to	27972	228,493
jsem	25181	205,695
v	20299	165,815
si	18276	149 29
na	12354	100,915
ho	8585	70,1278

Tabulka č. 21b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	887269	7247,78
a	21863	178,591
ale	2509	0, 951
možná	2469	20,1684
nebo	1505	12,2938
samozřejmě	1339	10,9378
ne	1236	10,0 64
možná	1163	9,50013

Tabulka č. 21c

Frekvenční distribuce -1 ORAL2008

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
a	621	460,158
jako	491	363,829
tak	181	134,12
ale	16	12 ,487
právě	68	50,3877
eště	53	39,2728
akorát	42	31,1218
nebo	41	30,3808

Tabulka č. 21d

3.2.2 aby

Nepřeje si, aby ji kdokoliv zastavoval na ulici.

Počet výskytů v SYN2005 je 1650,0 ppm v ORAL2008 je 1144,1 ppm. Poměr používání v mluvené a psané češtině je téměř stejný, protože v obou případech hraje stejnou roli,

a neexistuje rozdíl mezi spisovnou a hovorovou podobou. Existují však spojky *abychom* a *abysme*. (viz dále).

V psané češtině se nejvíc používá spojka *aby* především v beletrii. Za spojkou najdeme nejčastěji slova: zájmena – *se, si, to, ho, mu, ji*; slovesa – *byl, je*. Před spojkou se většinou píše čárka. Při výzkumu byla zjištěna korelativní dvojice odkazovací slovo *ten* + spojka *aby*, v případech, kdy se projevila nutnost připojit závislou klauzi pomocí odkazovacího slova *ten*. V mluvené češtině slyšíme před spojkou *aby*: *tak, ale, to, jako, hlavně*. Zde tvoří korelativní dvojici s odkazovacím slovem *tak*. Po spojce uslyšíme spojení: *a, než, jen, místo tak*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	48975	
MI	664	
Součet	49639	1249,87
POP	28771	
ENC	4209	
TXB	3267	
SCI	9623	
ADM	150	
Součet	46020	1407,67
NOV	62036	
SCR	756	
SON	146	
IMA	40	
COL	18639	
FAC	15937	
VER	1362	
Součet	98916	1977,85

Tabulka č. 22a

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
si	10478	85,591
to	3921	32,0292
ho	3509	28,6638
byl	3211	26,2295
mu	3160	25,8129
je	2940	24,0158
ji	2647	21,6224
bylo	2275	18,5837
na	2265	18,502

Tabulka č. 22b

Frekvenční distribuce -1
SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	179385	1465,33
a	2343	19,1391
než	2064	16,8601
jen	1161	9,48379
místo	1090	8,90382
,	179385	1465,33

Tabulka č. 22c

Frekvenční distribuce +1
ORAL2008

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
to	259	191,918
se	180	133,379
si	132	97,8114
tam	80	59,2796
,	49	36,3088
mi	48	35,5678
ti	20	14,8199

Tabulka č. 22d

Frekvenční distribuce -1
ORAL2008

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	1094	810,649
tak	28	20,7479
ale	25	18,5249
a	18	13,3379
jako	14	10,3739
to	9	6,66896
hlavně	8	5,92796
eště	7	5,18697
už	7	5,18697

Tabulka č. 22e

Spojky *abychom*, *abysme*:

V psané češtině spojku *abychom* užívá 97,9 % a spojku *abysme* 2,1 %, z toho 18,49 % v korespondenci a 4 % v beletrii. Velmi výrazný rozdíl je v mluvené češtině: *abychom* užívá 14,5 %, většinou osoby nad 35 let. Muži používají spojku víc, než ženy. Spojku *abysme* používá většina mluvčích – 85,5 %, především osoby do 35 let, ženy víc než muži.²²

3.2.3 *jestli*

Stále se ptali, jestli jsem si to nevymyslela. Jestli je typické pro mluvený jazyk.

Počet výskytů v SYN2005 je 322,5 ppm v ORAL2008 je 326,0 ppm. Frekvenční distribuce pro psanou češtinu: před spojkou *jestli* se nejvíce píše čárka, spojky: *a*, *že*, *nebo*, *ale*, *co*. Vzniká slovní spojení *jestli že* (viz. 3.4.4). Především se vyskytuje v beletrii a publicistice.

²² <http://syd.korpus.cz/Gq̄t8nuXk.syn>.

Po spojce: *se, je, to, by, si*. V mluvené češtině před spojkou uslyšíme: *tak, a, nebo, jako, ale, že, nevím*. Po spojce *jestli* se setkáme s: *to, je, se, by, tam, chceš*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	6502	
MIS	134	
Součet	6636	167,08
POP	953	
ENC	85	
TXB	40	
SCI	195	
ADM	0	
Součet	1273	38,93
NOV	16200	
SCR	242	
SON	78	
IMA	4	
COL	3671	
FAC	1644	
VER	155	
Součet	21994	439,77

Tabulka č. 23a

**Frekvenční distribuce +1
SYN2005**

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	3699	30,2158
je	2259	18,453
to	1742	14,2298
by	1259	10,2843
si	1128	9,21423

Tabulka č. 23b

**Frekvenční distribuce -1
SYN2005**

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	23140	189,022
a	1434	11,7138
A	1034	8,44638
že	653	5,33412
nebo	501	4,09249
Ale	482	3,93729
ale	341	2,78551

Tabulka č. 23c

**Frekvenční distribuce +1
ORAL2008**

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
to	104	77,0635
je	42	31,1218
se	41	30,3808
by	26	19,2659
tam	23	17,0429
si	19	14,0789
chceš	17	12,5969
,	14	10,3739

Tabulka č. 23d

**Frekvenční distribuce -1
ORAL2008**

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	479	354,937
tak	25	18,5249
a	23	17,0429
nebo	9	6,66896
jako	8	5,92796
ale	6	4,44597

Tabulka č. 23e

3.2.4 zda

Nevíme ani, zda alespoň toto projde.

Počet výskytů v SYN2005 je 230,9 ppm v ORAL2008 je 0 ppm. Rozdíl mezi mluveným a psaným jazykem je propastný. Spojka *zda* zcela chybí v běžné mluvě, na jejím místě se v 99,9 % užívá spojka *jestli*. V psané češtině je situace trochu jiná: spojka *zda* se používá v 38,4 % především v odborné literatuře a publicistice.

Po spojce *zda* se většinou píše: *se, je, by, jsou, si*. Před spojkou najdeme čárku, spojky: *a, nebo, či, ale*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	11744	
MIS	133	
Součet	11877	299,05
POP	5053	
ENC	310	
TXB	915	
SCI	2547	
ADM	35	
Součet	8860	271,01

Tabulka č. 24a

txtype	ABS FQ	REL FQ
NOV	3256	
SCR	59	
SON	39	
IMA	2	
COL	1191	
FAC	1587	
VER	233	
Součet	6367	127,30

Tabulka č. 24b

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	3304	26,9892
je	2568	20,9771
by	1334	10,897
jsou	607	4,95837
si	590	4,8195

Tabulka č.24c

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	23837	194,716
anebo	113	0,92306
ale	47	0,38393

Tabulka č. 24d

3.2.5 jak

Viděl, jak lidé utíkají přes parkoviště.

Počet výskytů v SYN2005 je 155,6 ppm v ORAL2008 je 4429,7 ppm. Zřetelně vidíme, že spojka *jak* se většinou využívá v mluvené češtině. V psané většinou v beletrii. Po *jak* se většinou říká: *to, se, je, sem, tam, si*. Před spojkou slyšíme *a, nebo, tak, je, ale, jako*. V psané češtině podle frekvenční distribuce po spojce *jak* píšeme: *se, to, je, si, jsem, by, na, v*. Před spojkou najdeme spojky: *a, to, ale, tak ale*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	44680	
MIS	1125	
Součet	45805	1153,33
POP	24811	
ENC	2015	
TXB	2562	
SCI	11182	
ADM	75	
Součet	40645	1243,26

**Frekvenční distribuce +1
ORAL2008**

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
to	724	536,481
se	663	491,28
je	339	251,197
sem	321	237,86
sme	287	212,666
,	232	171,911
tam	221	163,76
si	145	107,444
dlouho	78	57,7976
von	70	51,8697
sou	65	48,1647
na	55	40,7548
ste	55	40,7548
vona	46	34,0858
mi	46	34,0858
ty	45	33,3448
by	43	31,8628
já	38	28,1578
má	37	27,4168
byl	36	26,6758
voni	36	26,6758

Tabulka č. 25b

txtype	ABS FQ	REL FQ
NOV	78499	
SCR	1636	
SON	1404	
IMA	91	
COL	24354	
FAC	17248	
VER	4725	
Součet	127957	2558.53

Tabulka č. 25a

**Frekvenční distribuce -1
ORAL2008**

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	3320	2460,11
a	342	253,42
nebo	121	89,6605
tak	70	51,8697
je	62	45,9417
ale	62	45,9417
jako	44	32,6038
to	29	21,4889
že	28	20,7479
protože	24	17,7839
já	18	13,3379

Tabulka č. 25c

3.3 Časové spojky

Časové spojky připojují věty, které poskytují časový údaj a jsou odpověďmi na otázky: *kdy?, odkdy?, dokdy?, jak dlouho?, jak často?* apod.²³

²³ Cvrček, V. a kol.: Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010, s.293.

3.3.1 když

Co dělá, když je opilý? Nejčastější časová spojka.

Počet výskytů v SYN2005 je 2397,1 ppm v ORAL2008 je 2037,0 ppm. Spojka se používá stejně v mluvené i psané češtině. V psané češtině se nejvíc používá v beletrii, odborné literatuře a publicistice. Spojka *když* se píše většinou po čárce a spojkách: *i, a, že, jako, ale*. Po spojce *když* nejčastěji najdeme: *se, jsem, je, si, už, jsme, to*. V mluvené češtině po spojce uslyšíme: *se, sem, to, sme, je, si, tam*. Před spojkou se většinou používá: *a, i, že, ale, jako, tak*.

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	46204	
MIS	844	
Součet	47048	1184,63
POP	17879	
ENC	2832	
TXB	1198	
SCI	6632	
ADM	52	
Součet	28593	874,61
NOV	80972	
SCR	1260	
SON	1150	
IMA	55	
COL	25210	
FAC	16402	
VER	3363	
Součet	128412	2567,63

Tabulka č. 26a

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	31933	260,849
jsem	13379	109,288
je	7677	62,7107
si	7021	57,352
už	4405	35,9829
jsem	4375	35,7378
to	3980	32,5112
ho	2798	22,8559
byl	2025	16,5415
mi	1912	15,6184
ji	1888	15,4224

Tabulka č. 26b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	110741	904,604
i	23726	193,809
a	13401	109,468
l	9978	81,5067
A	5490	44,8458
že	5429	44,3476
jako	4058	33,1484
ale	3616	29,5378
Ale	2530	20,6667

Tabulka č. 26c

3.3.2 než

Než se setmělo, zalezli do kožešin.

Počet výskytů v SYN2005 je 1397,8 ppm v ORAL2008 je 644,6 ppm. V mluvené češtině se spojka *než* vyskytuje dvakrát méně než v psané. Za spojkou se vyskytuje: *se, sem, to, já, ty, sme, si*. Před spojkou: *lepší, víc, jinýho, a, ještě*. V psané češtině se nejvíc používá skoro stejně v beletrii i v publicistice.. V psané češtině se před spojkou většinou píše: *více, víc, jiného, méně, větší, vyšší, lepší, déle, dřív*. Po spojce ve frekvenční distribuci najdeme: *se, v, je, na, jsem, si, aby, u, já*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	52201	
MIS	622	
Součet	52823	1330,04
POP	26290	
ENC	2338	
TXB	2832	
SCI	10756	
ADM	90	
Součet	42306	1294,06

txtype	ABS FQ	REL FQ
NOV	42577	
SCR	581	
SON	380	
IMA	34	
COL	14683	
FAC	11549	
VER	1442	
Součet	71246	1424,58

Tabulka č. 27a

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	9278	75,7887
v	5021	41,0148
je	3500	28,5902
na	2897	23,6646
jsem	2708	22,1207
si	2225	18,1752
aby	2064	16,8601
u	1863	15,2182
já	1819	14,8588

Tabulka č. 27b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	48394	395,313
více	19888	162,458
víc	10512	85,8688
jiného	2741	22,3903
méně	2579	21,0669
větší	2302	18,8042
vyšší	2158	17,6279
lepší	1973	16,1167

Tabulka č. 27c

**Frekvenční distribuce +1
ORAL2008**

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	61	45,2007
sem	47	34,8268
to	46	34,0858
,	43	31,8628
já	35	25,9348
ty	29	21,4889
sme	29	21,4889
si	17	12,5969
tam	17	12,5969

Tabulka č. 27d

**Frekvenční distribuce -1
ORAL2008**

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	360	266,758
lepší	33	24,4529
víc	27	20,0069
jinýho	19	14,0789
a	17	12,5969
eště	13	9,63294

Tabulka č. 27e

3.3.3 až

Vyšle pomoc, bude po všem. Vyjadřuje místní nebo časovou hranici nebo míru. V psané češtině se nejvíc používá v beletrii.

Počet výskytů v SYN2005 je 459,1 ppm v ORAL2008 je 1027,8 ppm. V mluvené češtině se spojka *až* vyskytuje dvakrát více než v psané. Po spojce se většinou říká: *v, na, do, se, to, tak*. Před spojkou uslyšíme *ale, to, tak, je, že, a, pak*. V psané češtině spojku *až* najdeme v beletrii, dále odborné literatuře a publicistice. Po spojce se píšou většinou předložky: *do, na, po, k, v, o, za, z*. Před spojkou najdeme číslovky, čárku a slova: *se, a, že, to, je, ale*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	53720	
MIS	946	
Součet	54666	1376,44
POP	23988	
ENC	3695	
TXB	3169	
SCI	10526	
ADM	102	
Součet	41480	1268,80
NOV	36293	
SCR	568	
SON	424	
IMA	47	
COL	12802	
FAC	12333	
VER	1788	
Součet	64255	1284,79

Tabulka č. 28a

**Frekvenční distribuce +1
SYN2005**

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
do	21006	171,591
na	11038	90,1655
po	10458	85,4277
k	8331	68,053
se	7607	62,1389
v	5428	44,3394
příliš	2019	16,4925
ke	1770	14,4585
o	1766	14,4258

Tabulka č. 28b

Frekvenční distribuce -1
SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	33674	275,071
se	1980	16,1739
a	1733	14,1563
.	1465	11,9671
—	1401	11,4443
že	1266	10,3415

Tabulka č. 28c

Frekvenční distribuce +1
ORAL2008

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
v	71	52,6107
na	61	45,2007
do	61	45,2007
se	53	39,2728
to	50	37,0498
tak	39	28,8988
,	38	28,1578
bude	34	25,1938
po	33	24,4529
tam	25	18,5249
.	24	17,7839
si	24	17,7839
k	23	17,0429

Tabulka č. 28d

3.3.4 zatímco

Udělal jsem pauzu, zatímco nám přinášeli koňaky.

Počet výskytů v SYN2005 je 210,0 ppm v ORAL2008 je 4,4 ppm. V mluvené češtině se tedy téměř nevyskytuje. V psané podobě se nejvíc používá v beletrii. Po spojce *zatímco* najdeme podle frekvenční distribuce zájmena: *já, on, jeho, ona*, a dále: *se, u, jsem*. Před spojkou se většinou píše čárka a spojky: *a, že, ale, avšak, jenže, takže, ovšem*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	3875	
MIS	56	
Součet	3931	98,97
POP	2719	
ENC	243	
TXB	253	
SCI	1372	
ADM	0	
Součet	4587	140,30
NOV	4425	
SCR	50	
SON	15	
IMA	2	
COL	1522	
FAC	1304	
VER	250	
Součet	7568	151,32

Tabulka č. 29a

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	576	4,70514
já	357	2,91621
na	349	2,85086
u	271	2,2137
jeho	256	2,09117
o	253	2,06667

Tabulka č. 26b

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	13690	111,829

Tabulka č. 29b

3.3.5 dokud

Má zavazadlo v bezpečí, dokud si pro ně nepřijde.

Počet výskytů v SYN2005 je 106,4 ppm v ORAL2008 je 18,5 ppm. Spojka *dokud* se většinou používá v psané češtině. Po spojce následuje: *se, je, jsem, si, nebude, to, ho*. Před spojkou bývá čárka, a spojky: *a, že, ale, nebo, protože*. V psané češtině spojku *dokud* najdeme nejvíc v beletrii, dále odborné literatuře a publicistice.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	1292	
MIS	39	
Součet	1331	33,51
POP	1432	
ENC	554	
TXB	102	
SCI	267	
ADM	1	
Součet	2366	72,37
NOV	4985	
SCR	62	
SON	21	
IMA	2	
COL	1547	
FAC	834	
VER	158	
Součet	7609	152,14

Tabulka č. 30a

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
Se	2016	16,468
Je	448	3,65955
Jsem	362	2,95705
Si	321	2,62213
nebude	307	2,50777

Tabulka č. 30b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	9935	81,1555
a	253	2,06667
že	209	1,70725
ale	66	0,53913
A	51	0,4166

Tabulka č. 30c

3.3.6 jakmile

Vrátíme se, jakmile to bude možné.

Počet výskytů v SYN2005 je 86,9 ppm v ORAL2008 je 39,2 ppm. V psané češtině najdeme spojkou častěji než v mluvené. Po spojce uslyšíme: *se, je, tam, von*. Před spojkou se podle frekvenční distribuce vyskytují spojky *a, ale*. V psané češtině najdeme spojkou *jakmile* nejvíc v beletrii, dále v odborné literatuře a málo v publicistice. Po spojce se většinou píše: *se, jsem, je, si, to, bude*. Před spojkou: *a, že, ale, protože, neboť, avšak*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	611	
MIS	14	
Součet	625	15,73
POP	785	
ENC	95	
TXB	34	
SCI	267	
ADM	10	
Součet	1191	36,43
NOV	2102	
SCR	12	
SON	4	
IMA	2	
COL	556	
FAC	447	
VER	23	
Součet	3146	62,90

Tabulka č. 31a

Frekvenční distribuce +1 ORAL2008

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	360	266,758
se	10	7,40995
je	3	2,22299
tam	3	2,22299
von	3	2,22299
to	3	2,22299

Tabulka č. 31d

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	1291	10,5457
jsem	210	1,71542
je	180	1,47036
si	130	1,06192

Tabulka č. 31b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	2674	21,843
Ale	187	1,52754
A	148	1,20896
protože	39	0,31858
neboť	27	0,22055
Avšak	25	0,20422

Tabulka č. 31c

Frekvenční distribuce -1 ORAL2008

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	12	8,89195
a	11	8,15095
ale	9	6,66896

Tabulka č. 31e

3.3.7 potom

Nejdřív krize, pak politický převrasy, potom zase je vojna.

V psané češtině spojku *potom* najdeme především v beletrii, dále odborné literatuře a publicistice. Počet výskytů v SYN2005 je 205,1 ppm v ORAL2008 je 822,5 ppm. V psané češtině se spojka *potom* vyskytuje méně, než v mluvené.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	3871	
MIS	152	
Součet	4023	101,29
POP	2578	
ENC	848	
TXB	368	
SCI	1306	
ADM	2	
Součet	5102	156,06
NOV	10066	
SCR	192	
SON	91	
IMA	6	
COL	3229	
FAC	2041	
VER	359	
Součet	15984	319,60

Tabulka č. 32

3.3.8 co

...vydělávají peníze i potom, co zestárnou. Co je zájmeno tázací a vztažné. Jako vztažné zájmeno funguje též jako spojovací výraz.

Počet výskytů v SYN2005 je 104,9 ppm v ORAL2008 je 4998,8 ppm. Zde zřetelně vidíme, že spojka *co* se většinou používá v mluvené češtině. Po spojce se většinou říká: *to, je, se, tam*. Před spojkou: *víš, a, nebo, tak*. V psané češtině spojku *co* najdeme nejvíc v odborné literatuře, dále v beletrii a v publicistice. Před spojkou se píše čárka, *a, na, ale, o, tak, se*. Po spojce podle frekvenční distribuce se píše: *se, je, jsem, si, by, to*.

Dvojčlenná časová spojka *poté, co*, mezi jejímiž složkami se píše čárka, není v dnešní češtině nijak vzácným jevem. Přesto tento složený spojovací výraz není jako spojka uveden ani ve velkém *Slovníku spisovného jazyka českého* (192 000 hesel), ani ve velké třísvazkové

akademické *Mluvnici češtiny*. Je zmíněn pouze v nejnovější Příruční mluvnici češtiny, kde se vedle sebe uvádí spojka *poté, co* a *poté, když* (*Poté, co jsem vstoupil, oba na mě upřeli pohled.*).

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	3871	
MIS	152	
Součet	4023	101,29
POP	2578	
ENC	848	
TXB	368	
SCI	1306	
ADM	2	
Součet	5102	156,06
NOV	10066	
SCR	192	
SON	91	
IMA	6	
COL	3229	
FAC	2041	
VER	359	
Součet	15984	319,6

Tabulka č. 33a

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	25811	210,841
je	13035	106,478
jsem	7404	60,4806
si	6658	54,3868
by	6654	54,3541
to	4784	39,0788
bylo	2661	21,7368
jsme	2653	21,6714
A	9412	76,8833
a	7873	64,3117
na	3024	24,702

Tabulka č. 33b

Frekvenční distribuce +1 ORAL2008

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	883	654,299
to	547	405,325
je	298	220,817
se	285	211,184
tam	276	204,515
.	266	197,105
sem	231	171,17
si	144	106,703
s	120	88,9195

Tabulka č. 33c

Frekvenční distribuce -1 ORAL2008

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	2893	2143,7
víš	697	516,474
.	624	462,381
a	560	414,957
nebo	328	243,047
?	172	127,451
tak	159	117,818
na	119	88,1785
jako	68	50,3877
ale	61	45,2007
vo	46	34,0858
nevím	43	31,8628

Tabulka č. 33d

3.4 Příčinné spojky

Připojují věty vyjadřující příčinné významy v širokém smyslu. Odpovídají na otázky *proč?*, *z jakého důvodu?*, *za jakým účelem?*, *za jakých podmínek?*, *co to způsobilo?*, *co tomu nezabránilo?* Na základě významu lze mezi nimi rozlišit spojky:

Příčinné v užším smyslu: *protože*; *poněvadž*; *jelikož*; *že* (*Měl raději napětí, protože zahánělo depresi.*).

Účelové: *aby; at' (Vrátil se, aby doprovodil další ženu.).*

Podmínkové: *pokud; kdyby; jestli; jestliže; -li; když (pokud nám to někdo objasní, dostane něco dobrého za odměnu).*

Důsledkové: *takže; pročez (byl k nim však něžný, takže jim jeho podivínství nevadilo).*

Přípustkové: *ačkoliv; ačkoli; přestože; byť; třebaže; ač; i když (jinde mu předpokládaný účín selhal, **ačkoliv** byl velmi dobře myšlen).*

Účinkové: *takže; že; až; tak, že (stejně mě to rozbřečelo tak, **že** mi slzy tekly po obličejí).*²⁴

---

²⁴Cvrček, V. a kol.: Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010, s.293.

3.4.1 protože

Počet výskytů v SYN2005 je 808,0 ppm v ORAL2008 je 2424,0 ppm. Spojka *protože* se vyskytuje v mluvené češtině třikrát častěji než v psané. Před spojkou se říká: *no, a, ale, že, tak, nebo*. Po spojce se podle frekvenční distribuce říká: *to, já, tam, sem, je, se, voni*. V psané češtině se především používá v beletrii. Po spojce se píše: *se, jsem, je, to, v, si*. Před spojkou: čárka, spojky *a, ale*.

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	25224	
MIS	337	
Součet	25561	643,60
POP	11275	
ENC	1035	
TXB	1016	
SCI	3681	
ADM	15	
Součet	17022	520,67
NOV	25037	
COL	8936	
FAC	8029	
VER	367	
SCR	313	
SON	47	
IMA	41	
Součet	42770	855,19

Tabulka č. 30a

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
Se	6143	50,18
Jsem	3663	29,9217
Je	3120	25,4862
To	2340	19,1146
V	2149	17,5544
Si	1703	13,9112

Tabulka č. 30b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
A	1797	14,6791
Ale	953	7,78472

Tabulka č. 30c

Frekvenční distribuce +1 ORAL2008

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
To	285	211,184
Já	213	157,832
Tam	147	108,926
Sem	137	101,516
Je	74	54,8337
Se	74	54,8337
Voni	65	48,1647
Vona	60	44,4597
Ten	57	42,2367
Ty	52	38,5318
Jako	49	36,3088
Sme	45	33,3448

Tabulka č. 30d

Frekvenční distribuce -1 ORAL2008

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
No	42	31,1218
A	33	24,4529
Ale	21	15,5609
Že	5	3,70498
Tak	4	2,96398

Tabulka č. 30e

3.4.2 jelikož

Jenže to nešlo, jelikož nebyla živá.

Knižní spojka.

Počet výskytů v SYN2005 je 38,7 ppm v ORAL2008 je 9,6 ppm. V psané češtině ji potkáme častěji než v mluvené, ale její výskyt je malý. Především se používá v beletrii. Před spojkou *jelikož* najdeme: čárku, spojky *a*, *ale*.

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	514	
MIS	13	
Součet	527	13,26
POP	417	
SCI	96	
ENC	49	
TXB	22	
ADM	2	
Součet	586	17,92
SCR	11	
SON	5	
VER	5	
FAC	256	
COL	223	
NOV	1030	
IMA	1	
Součet	1531	30,61

Tabulka č. 31a

Frekvenční distribuce -1
SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	1798	14,6872
a	309	2,52411
A	230	1,87879

Tabulka č. 31b

3.4.3 poněvadž

Tím myslím jako to, že nám rozumíte, poněvadž ještě nejste tak stará.

V psaných textech se užívá hlavně v beletrii, v mluvených projevech je charakteristická pro starší generaci. Přibližně stejné využití jak v psané tak i v mluvené češtině. Počet výskytů

v SYN2005 je 38,5 ppm v ORAL2008 ppm je 51,0 ppm Před spojkou nejčastěji najdeme čárku, spojky: *a, ale, že, avšak*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	279	
MIS	5	
Součet	284	7,15
POP	335	
SCI	597	
ENC	8	
TXB	56	
ADM	4	
Součet	1000	30,58
SCR	20	
SON	3	
VER	17	
FAC	389	
COL	429	
NOV	2579	
Součet	3437	68,72

Tabulka č. 32a

Frekvenční distribuce -1
SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	4176	34,11225
a	192	1,568379
A	98	0,800527
ale	78	0,637154

Tabulka č. 32b

3.4.4 jestliže

A ještě neobvyklejší by to bylo, jestliže jde o ženu, která má co skrývat.

V mluvených projevech vyskytuje zřídka. Počet výskytů v SYN2005 je 123,3 ppm v ORAL2008 je 5,2 ppm. Se spojkou *jestliže* se setkáme většinou v psaném projevu. V psané češtině se především používá v odborné literatuře, vidíme zde propastný rozdíl s beletrií. Před spojkou potkáme čárku nebo spojku *a*.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	659	
MIS	47	
Součet	706	17,77
POP	1586	
SCI	1004	
ENC	87	
TXB	473	
ADM	48	
Součet	3198	97,82
SON	13	
SCR	10	
VER	53	
COL	378	
Součet	454	9,07

Tabulka č. 33

3.4.5 pročez

Však už jsem velký, pročez jsem chytrý a vím, že koňská hlava se mně neposmívá, ona to dělá jen tak.

Objevuje se nejčastěji v odborné literatuře, v mluvených projevech se nepoužívá. Počet výskytů v SYN2005 je 1,9 ppm v ORAL2008 0 ppm.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	28	0,7
SCI	19	
POP	4	
TXB	2	
Součet	25	0,77
COL	17	0,3

Tabulka č. 34

3.4.6 byt'

My jenom potřebujeme zjistit přesné, byt' sebenepatrnější podrobnosti.

Spojka je charakteristická pro publicistické texty, v mluvených projevech se vyskytuje zřídka. Počet výskytů v SYN2005 je 46,5 ppm v ORAL2008 6,76 ppm.

txtype	ABS FQ	REL FQ
PUB	2347	
MIS	13	
Součet	2360	59,42
POP	895	
SCI	618	
ENC	34	
TXB	85	
ADM	14	
Součet	1646	50,34
SON	14	
SCR	10	
VER	91	
IMA	4	
COL	378	
NOV	887	
FAC	333	
Součet	1717	34,33

Tabulka č. 35

3.4.7 třebaže

Nehýbal se, třebaže mu hořely vlasy.

Počet výskytů v SYN2005 je 34,9 ppm v ORAL2008 0 ppm. Nejčastěji se objevuje v beletrii, v mluvených projevech se nevyskytuje.

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	303	
MIS	3	
Součet	306	7,70
POP	312	
SCI	325	
ENC	40	
TXB	19	
ADM	1	
Součet	697	21,32
SON	9	
SCR	8	
VER	41	
IMA	1	
COL	413	
NOV	1541	
FAC	274	
Součet	2287	45,72

Tabulka č. 36

3.4.8 pokud

Podle Slovníku spisovného jazyka českého vyjadřuje 1. přímou nebo nepřímou otázku po místě, až kam něco sahá; jak daleko, 2. vyjadřuje časový, místní, způsobový, zřetelový nebo podmínkový vztah své věty k obsahu věty řídící.²⁵ Počet výskytů v SYN2005 je 565,9 ppm v ORAL2008 je 117,1 ppm. V psaném projevu potkáme asi v pětikrát více než v mluveném. Nejčastěji se objevuje v odborné literatuře, publicistice a beletrii. Po spojce pokud se většinou píše: *se, jde, by, je, možno*, před spojkou najdeme čárku a spojky: *a že, ale* stejně tak i v mluveném projevu.

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	10742	
MIS	218	
Součet	10960	275,96
POP	7696	
SCI	3243	
ENC	693	
TXB	1381	
ADM	123	
Součet	13136	401,80
SCR	54	
SON	12	
IMA	9	
VER	104	
COL	1941	
NOV	6300	
FAC	1912	
Součet	10332	206,59

Tabulka č. 41a

Frekvenční distribuce +1 ORAL2008

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	20	14,8199
to	19	14,0789
tam	8	5,92796
si	5	3,70498
bych	4	2,96398

Tabulka č. 41d

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	4496	36,7262
jde	2696	22,0227
by	2242	18,3141
je	2077	16,9663

Tabulka č. 41b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	17588	143,67
a	3039	24,8245
že	2990	24,4242
A	1527	12,4735

Tabulka č. 41c

Frekvenční distribuce -1 ORAL2008

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
a		
že	9	6,66896
ale	6	4,44597

Tabulka č. 41e

3.4.9 kdyby

Počet výskytů v SYN 2005 je 336,0 ppm v ORAL 2008 je 282,0 ppm. Nejčastěji se objevuje v beletrii, odborné literatuře, publicistice. Po spojkce kdyby většinou najdeme: *se, to, byl*,

²⁵ <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php>.

si, ho. Před spojkou najdeme čárku, a spojky: *jako, i, že, a, co.* V mluvené češtině po spojení uslyšíme: *to, se, si, mi, tam, sis, náhodou.* Před spojkou: *jako, a, i, ale.*

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	6370	
MIS	65	
Součet	6435	162,02
POP	2042	
SCI	750	
ENC	110	
TXB	123	
ADM	5	
Součet	3030	92,68
VER	262	
SCR	204	
SON	63	
IMA	5	
COL	3981	
NOV	13581	
FAC	2085	
Součet	20181	403,52

Tabulka č. 42a

Frekvenční distribuce +1
SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	5503	44,952
to	1747	14,2706
byl	979	7,9971
si	948	7,74387
ho	609	4,9747

Tabulka č. 42b

Frekvenční distribuce -1
SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	12922	105,555
jako	3806	31,0899
i	2728	22,2841
že	1711	13,9765
a	1134	9,26324
l	1102	9,00184

Tabulka č. 42c

Frekvenční distribuce +1
ORAL2008

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
to	50	37,0498
si	47	34,8268
se	41	30,3808
,	20	14,8199
tam	18	13,3379
mi	9	6,66896
sis	7	5,18697
ti	7	5,18697

Tabulka č. 42d

Frekvenční distribuce -1
ORAL2008

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	153	113,372
jako	28	20,7479
a	17	12,5969
i	12	8,89195
jak	12	8,89195
ale	12	8,89195
tak	11	8,15095

Tabulka č. 42e

3.4.10 takže

Počet výskytů v SYN2005 je 336,6 ppm v ORAL2008 je 282,1 ppm. Spojka takže se užívá přibližně stejně jak v mluvené tak i v psané češtině. Nejčastěji se objevuje v beletrii, odborné literatuře, publicistice. Před spojkou se většinou píše čárka nebo pomlčka. Po spojení: *jsem, si, je, se, to, jsme, by.*

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	9309	
MIS	166	
Součet	9475	238,57
POP	4354	
SCI	1386	
ENC	389	
TXB	406	
ADM	7	
Součet	6542	200,1
VER	95	
SCR	91	
SON	11	
IMA	5	
COL	2544	
FAC	2299	
NOV	8557	
Součet	13602	271,97

Tabulka č. 43a

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	3203	26,1642
jsem	1631	13,3231
je	1008	8,23399
si	786	6,42055
to	690	5,63636
jsme	670	5,47299

Tabulka č. 43b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	28905	236,115
—	309	2,52411

Tabulka č. 43c

3.4.11 ačkoliv

Počet výskytů v SYN2005 je 45,0 ppm v ORAL2008 je 2,0 ppm. V mluvené češtině jsou jen dva případy výskytu spojky. Kdybychom porovnali spojky *ačkoli* a *ačkoliv* v mluveném jazyce, tak 75 % užívá *ačkoliv*, z toho většina jsou mluvčí nad 35 let, 25 % mluvčí užívá *ačkoli* většinou to jsou mluvčí do 35 let a ženy.²⁶ V psané se používá většinou v beletrii a odborné literatuře. Užití *ačkoliv* a *ačkoli* je poměrně stejné.

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	637	
MIS	4	
Součet	641	16,13
POP	355	
SCI	215	
TXB	30	
ENC	12	
ADM	2	
Součet	614	2086,58
VER	41	
SCR	11	
SON	1	
IMA	1	
COL	369	
FAC	344	
NOV	1274	
Součet	2041	3549,51

Tabulka č. 44a

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	276	2,25455
jsem	233	1,90329
je	180	1,47036

Tabulka č. 44b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	2627	21,459
a	159	1,29881

Tabulka č. 44c

²⁶ <http://syd.korpus.cz/xaz75XSJ.syn>.

3.4.12 ačkoli

Počet výskytů v SYN2005 je 57,0 ppm v ORAL2008 je 0 ppm. V psané češtině spojka ačkoli nejvíc se používá v beletrii. Po spojce se píše: *se, je, jsem*. Před spojkou čárka a spojka *a*. Vyskytuje se častěji než předchozí spojka *ačkoliv* (viz 3.4.11).

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	910	
MIS	1	
Součet	911	22,9
POP	478	
SCI	268	
TXB	34	
ENC	64	
ADM	1	
Součet	521	15,94

txttype	ABS FQ	REL FQ
VER	45	
SCR	9	
IMA	4	
SON	1	
COL	521	
FAC	407	
NOV	1498	
Součet	2485	49,67

Tabulka č. 45a

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	368	3,00606
je	199	1,62556
jsem	155	1,26614
to	142	1,15995

Tabulka č. 45b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
a	224	1,82978
že	177	1,44585

Tabulka č. 45c

3.4.13 přestože

Počet výskytů v SYN2005 je 102,0 ppm v ORAL2008 je 8,0 ppm. Většinou se spojkou *přestože* se setkáme v psané češtině a to především v beletrii, méně v publicistice. Po spojce se píše: *se, je, jsem*. Před spojkou čárka a spojka *a*.

txttype	ABS FQ	REL FQ
PUB	1924	
MIS	10	
Součet	1934	48,7
POP	902	
SCI	299	
TXB	49	
ENC	119	
ADM	5	
Součet	1374	42,03
VER	26	
SCR	8	
SON	7	
COL	605	
FAC	529	
NOV	2114	
Součet	3289	59,69

Tabulka č. 46a

Frekvenční distribuce +1 SYN2005

Pozice za spojkou	ABS FQ	REL FQ
se	660	5,3913
je	299	2,44242
jsem	274	2,23821
to	173	1,41318
v	163	1,33149
byl	154	1,25797

Tabulka č. 46b

Frekvenční distribuce -1 SYN2005

Pozice před spojkou	ABS FQ	REL FQ
,	5015	40,9657
a	670	5,47299
A	223	1,82161

Tabulka č. 46c

3.5 Způsobové

*Ukazuje svou spokojenost tím, že se stará o své lidi. Snažil jsem se krčit za stromy tak, aby to nepůsobilo nápadně. Šaty a prádlo ležely na židli tak, jak je tam žena postupně kladla.*²⁷

Věty připojené spojkou způsobovou vyjadřují způsob, kvalitu či kvantitu děje vyjádřeného větou hlavní. Odpovídají na otázku *jak?* Jsou to spojky: *tak, že; tím, že; tak, jak; tak, aby* (viz. 2.6.1).

Nejfrekventovanější jsou korelativní spojky: *tak, že* (*Pomohl jim tak, že hrabal písek.*).

3.6 Srovnávací spojky

*Tady to vypadá jako v ráji. = Tady to vypadá, jako to vypadá v ráji. Pojedeme dříve do Prahy než do Brna. = Pojedeme dříve do Prahy, než pojedeme do Brna.*²⁸

Připojují větný člen nebo větu, která specifikuje nadřazený člen nebo větu pomocí srovnání. Typickými srovnávacími spojkami jsou *jako* (*v mžiku jako kočka zmizí ve dveřích*).

Dále *jakoby* a *jako by* (Vyjadřuje podobnost, přibližnost. Přesto se způsob jejich psaní řídí poměrně detailními pravidly. To základní spočívá v tom, že *jako by* významově odpovídá výrazu *jako kdyby* a používá se v rámci kondicionálu (*tvářila se, jako by kousala do citrónu*). Naproti tomu *jakoby* vyjadřuje podobnost ve spojení se slovesy v oznamovacím způsobu. U komparativu je častá srovnávací spojka *než* (*dvakrát větší než domácí holub; vona je ještě vo rok starší jak já*), užívaná převážně v mluvených projevech.²⁹

Spojky *než* a *jako* spojují jak klauze, tak doplnění. Jejich statut co do podřadnosti, či souřadnosti není jednoznačný. Spojka *jako* může spojovat dvě doplnění jak vztahem souřadnosti, tak vztahem závislosti.

Spojky *než* a *jako* nevyžadují žádnou konkrétní formu připojovaného doplnění, proto ve většině případů, ve kterých po spojce *než* nebo *jako* následuje v povrchové podobě věty jméno v nějakém pádě nebo předložková skupina, zachycujeme elipsu slovesa.

²⁷Cvrček, V. a kol.: Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010, s.293.

²⁸Mikulová Marie a kol.: Anotace na tektogramatické rovině pražského závislostního korpusu, Anotátorská příručka, <http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/ch07s17s04.html>.

²⁹Cvrček, V. a kol.: Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010, s.294.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo prozkoumat spojovací výrazy v mluvené a psané češtině, jejich použití v textech a spojeních s jinými slovy, porovnat užití spojovacího výrazu v psané a mluvené češtině.

Spojovací výrazy v českém jazyce jsou dosud v příručkách a mluvnicích českého jazyka relativně málo popsána kapitola. Právě proto jsem se pro toto téma rozhodla.

Práci jsem rozdělila do tří kapitol. V první pojednávám o korpusu psané češtiny SYN2005, o korpusu mluvené češtiny ORAL2008 a o spojovacích výrazech a jejich struktuře.

Druhá se zabývá podřadícími spojovacími výrazy jejich užitím v mluvené a psané češtině. Porovnávám korpusy SYN2005 a ORAL2008, dále užití spojky v textových typech a frekvenční distribuci spojky, zaměřila jsem se především na pozici slov před a za spojkou.

Obsahem třetí kapitoly je průzkum užití souřadících spojovacích výrazů v mluvené a psané češtině a textových typech.

Spojky tvoří úplné jádro jazyka, jsou to nejfrekventovanější slova a je velmi zajímavé pozorovat propastné rozdíly některých spojek mezi psanou a mluvenou češtinou, některé dokonce v primární formě jazyka zcela chybí – totiž v běžné mluvě.

Můžeme je vidět v tabulce č. 47:

SPOJKA	SYN2005 REL FQ	ORAL2008 REL FQ
zda	231	0
avšak	138	0
nýbrž	88	0
ačkoli	57	0
třebaže	35	0
jakož	18	0

Tabulka č. 47

Další zajímavé spojky s velikým rozdílem mezi psanou a mluvenou češtinou jsou uvedeny v tabulkách č. 48 a č. 49.

SPOJKA	SYN2005 REL FQ	ORAL2008 REL FQ
abysme	4	67
abychom	110	12
však	2112	30
protože	808	2425
či	680	8
ovšem	325	18
neboť	225	2
zatímco	210	5
jestliže	123	5

Tabulka č. 48

SPOJKA	SYN2005 REL FQ	ORAL2008 REL FQ
vždyť	120	38
dokud	106	19
přestože	102	8
ačkoliv	45	2
zato	44	8
jelikož	38	10
čili	24	108
jakoby	10	422

Tabulka č. 49

Rozdělila jsem spojky podle pořadí v typu textů, což dosud ještě nikdo neudělal (viz Příloha III).

Následující dvě tabulky (č. 51 a č. 52) shrnují podřadící a souřadící spojky v šesti různých pořadích textových typů. Můžeme zde pozorovat, jaká spojka se nejčastěji kde vyskytuje. Např. spojky *a, jenže, tak, vždyť* se nejvíce vyskytují v beletrii dále v odborné literatuře a konečně v publicistice.

SOUŘADÍCÍ SPOJOVACÍ VÝRAZY	
BELETRIE, PUBLICISTIKA, ODBORNÁ LITERATURA	
SPOJKY:	a, jenže, tak, vždyť
BELETRIE, ODBORNÁ LITERATURA, PUBLICISTIK	
SPOJKY:	však, ba
PUBLICISTIKA, ODBORNÁ LITERATURA, BELETRIE	
SPOJKY:	ovšem, totiž
PUBLICISTIKA, BELETRIE, ODBORNÁ LITERATURA	
SPOJKY:	ani, ale
ODBORNÁ LITERATURA, PUBLICISTIKA, BELETRIE	
SPOJKY:	i, nýbrž, či, tudíž, tedy
ODBORNÁ LITERATURA, BELETRIE, PUBLICISTIKA	
SPOJKY:	avšak, nebo, proto, neboť

Tabulka č. 50

PODŘADICÍ SPOJOVACÍ VÝRAZY	
BELETRIE, PUBLICISTIKA, ODBORNÁ LITERATURA	
SPOJKY:	že, jestli, když, než, protože, kdyby, takže, ačkoli, přestože
BELETRIE, ODBORNÁ LITERATURA, PUBLICISTIK	
SPOJKY:	aby, jak, zatímco, dokud, jakmile, potom, jelikož, poněvadž, třebaže, ačkoliv
PUBLICISTIKA, ODBORNÁ LITERATURA, BELETRIE	
SPOJKY:	zda, co
PUBLICISTIKA, BELETRIE, ODBORNÁ LITERATURA	
SPOJKY:	až, byť
ODBORNÁ LITERATURA, PUBLICISTIKA, BELETRIE	
SPOJKY:	jestliže, pročez, třebaže
ODBORNÁ LITERATURA, BELETRIE, PUBLICISTIKA	
SPOJKY:	

Tabulka č. 51

Je zajímavé, že pořadí odborná literatura – beletrie – publicistika u podřadicích spojek vůbec neexistuje. U podřadicích spojek má převahu pořadí, v němž je na prvním místě beletrie. V tradiční odborné literatuře se dočteme, že složitější sémantické vztahy vyjadřované některými spojkami (které se proto nevyskytují v běžně mluveném jazyce) jsou běžné zejména pro odborné vyjadřování. Tady z toho, co jsem vyhledala, ale naopak vyplývá, že nejužívanější je takováto spojka v beletrii.

Spojky, u kterých je obrovský rozdíl mezi odbornou literaturou, publicistikou a beletrií, jsou v tabulce č. 52. Např. rozdíly u spojky *i* v odborné literatuře a beletrii nebo u spojky *ačkoliv* v beletrii a publicistice jsou obrovské.

SPOJKY	PUBLICISTIKA REL FQ	ODBORNÁ LITERATURA REL FQ	BELETRIE REL FQ	POŘADÍ V TEXTYPU
i	4747	27992	2707	ODB, PUB, BEL
však	152	1532	35238	BEL, ODB, PUB
nebo	1300	3195	1302	ODB, BEL, PUB
či	818	1066	311	ODB, PUB, BEL
tak	2146	1793	3168	BEL, PUB, ODB
proto	54	584	399	ODB, BEL, PUB
vždyť	30	14	89	BEL, PUB, ODB
totiž	733	275	235	PUB, ODB, BEL
jestli	167	39	440	BEL, PUB, ODB
když	1184	875	2568	BEL, PUB, ODB
co	319	156	101	PUB, ODB, BEL
jestliže	18	98	9	ODB, PUB, BEL
kdyby	162	92	403	BEL, PUB, ODB
ačkoliv	16	2086	3549	BEL, ODB, PUB

Tabulka č. 52

BIBLIOGRAFIE

Čechová, M. kol. : Čeština–řeč a jazyk. Institut sociálních vztahů. Praha 1996

Čermák, F. : Výzkum mluvené češtiny: jeho situace a potřeby. Slovo a slovesnost 1997 s. 15–25

Český národní korpus – SYN2005. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2005
Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>

Český národní korpus – ORAL2008. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2008.
Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

Cvrček, V. a kol. : Mluvnice současné češtiny. Karolinum. Praha 2010 s.290-294

Internetová jazyková příručka, Ústav pro jazyk český, Akademie věd ČR, v. v. i.
<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=153>

Havránek, B., Jedlička, A. : Česká mluvnice. SPN. Praha 1960

Grepl M., K podstatě a povaze rozdílu mezi projevy mluvenými a psanými, sb. Otázky slovanské syntaxe, 1962, s. 342–345

Karlík P., Nekula M., Rusínová Z. : Příruční mluvnice češtiny. Nakladatelství Lidové noviny. Praha 1995, 1996

Mikulová M. : Anotace na tektogramatické rovině pražského závislostního korpusu. Autorská příručka. <http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/index.html>

Petr J. a kol. : Mluvnice češtiny I, II, III. Academia. Praha 1986–1987

Slovník spisovného jazyka českého. Dostupný z <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php>

Slovník spisovného jazyka českého, díl III, heslo tak, s. 762

Korpusový průzkum variant, Dostupný z WWW: <<http://syd.korpus.cz/>>